เรื่องเล่าของพ่อ
"จากทางโลก สู่ ทางธรรม"

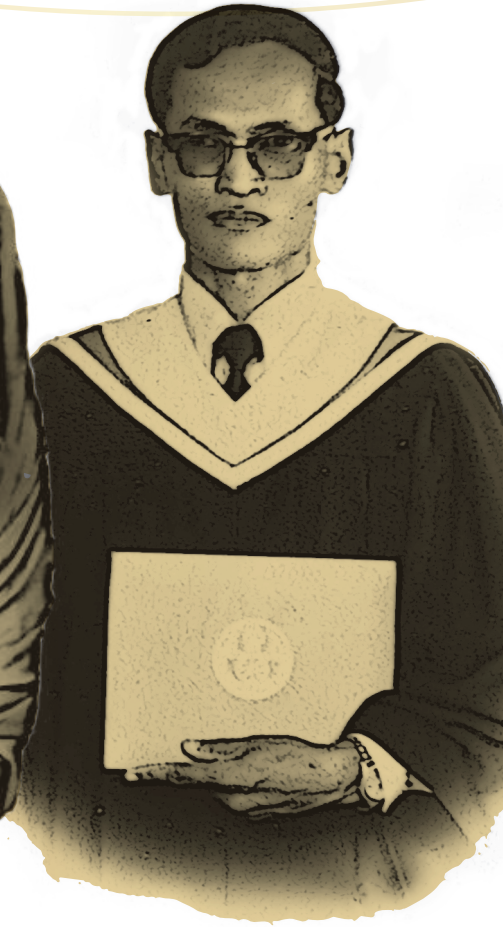

- หลวงพ่อดิเรก ผลปุญโญ -
(อาจารย์ดิเรก ถือกล้า)

เรื่องเล่าของพ่อจากทางโลก สู่ ทางธรรม

หลวงพ่อดิเรก ผลปุญโญ

(อาจารย์ดิเรก ถือกล้า)

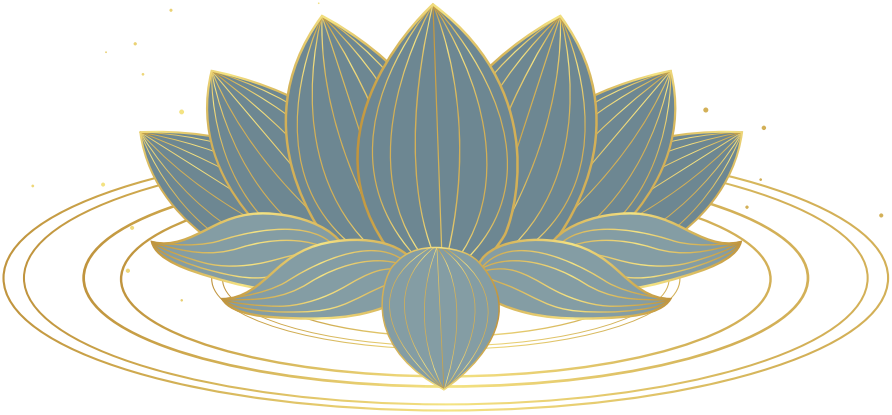

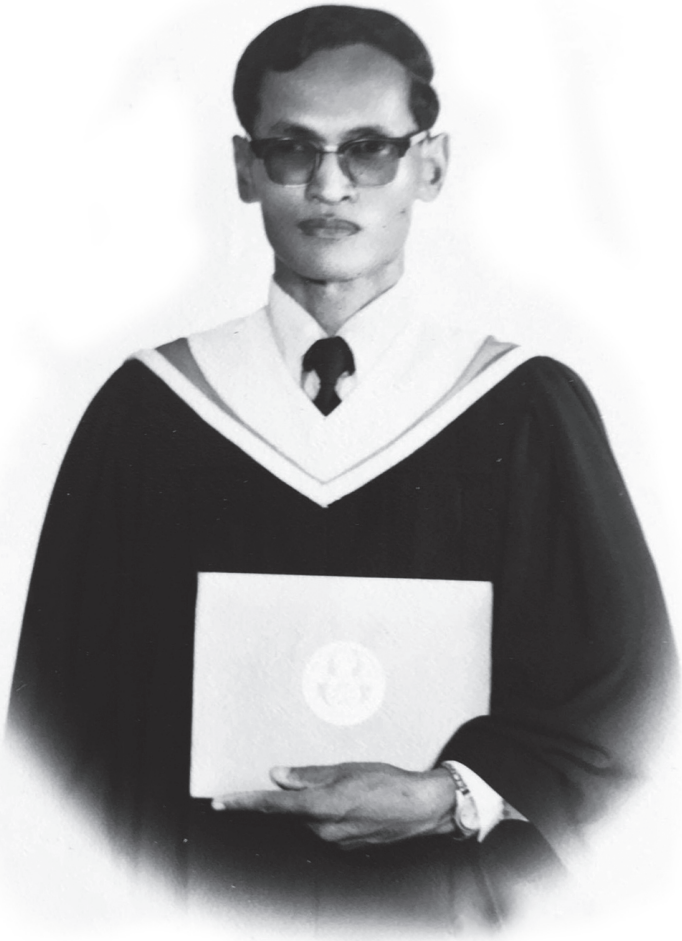

- อาจารย์ดิเรก ถือกล้า -

คำนำ

วันที่ 1 เมษายน 2561 อายุครบ 7 รอบ 84 ปีเต็ม นับว่าอายุของหลวงพ่อล่วงมากแล้ว จึงเห็นควรเขียนประวัติจากประสบการณ์จริง ประสบการณ์ตรงที่ปฏิบัติมา ด้วยเจตนาเพื่อให้ผู้ที่ได้รับรู้จากการอ่านได้เกิดแรงบันดาลใจ ได้เห็นแนวคิด การต่อสู้ การแก้ปัญหา รวมไปถึงการได้สร้างสิ่งต่าง ๆ เอาไว้ให้แก่สังคม แก่ชุมชน โดยเริ่มตั้งแต่

พ.ศ. 2494 – 2499 ชีวิตนักเรียน ชีวิตเด็กวัด การต่อสู้จนประสบผลสำเร็จ

พ.ศ. 2500 – 2501 ชีวิตนักศึกษาจากวิทยาลัยครูอาชีวศึกษาสี่เสาเทเวศน์ พระนคร

พ.ศ. 2502 – 2537 ชีวิตครูบ้านนอก 35 ปี เป็นครูและผู้บริหารโรงเรียน 5 โรงเรียน

โดยหลวงพ่อจะเขียนแยกเป็น 4 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1. ชีวิตทางโลกด้านการศึกษาและการทำงาน

ส่วนที่ 2. ชีวิตทางธรรมกับการออกบวชเป็นพระภิกษุ

ส่วนที่ 3. คติธรรม คำสอน ประจำวัน ที่หลวงพ่อได้รวบรวม คติธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนา มาไว้เป็นข้อเตือนใจ

ส่วนที่ 4. บันทึกการสร้างทานบารมี

โดยทั้ง 4 ส่วน ที่หลวงพ่อได้เรียบเรียงขึ้นมานี้ มาจากเรื่องจริงจากประสบการณ์ในชีวิตจริง ได้พบ ได้ปฏิบัติมาตั้งแต่เป็นนักเรียนมาจนถึงปัจจุบัน โดยหลวงพ่อจะ

ไม่ได้เล่ามากนักในเรื่องส่วนตัวและครอบครัว เพราะจะมีเนื้อหาที่กว้างขวางไป และขัดกับเจตนาที่หลวงพ่ออยากให้หนังสือนี้เป็นแนวทางในการดำรงชีวิตและการทำงาน

หลวงพ่อหวังว่า ผู้อ่านจะได้ประโยชน์จากการได้เรียนรู้ชีวิตและแนวคิดของคน ๆ หนึ่ง แล้วนำไปปรับใช้กับการดำเนินชีวิตของตนเองต่อไป

1 กรกฎาคม 2561
หลวงพ่อดิเรก ผลปุญโญ

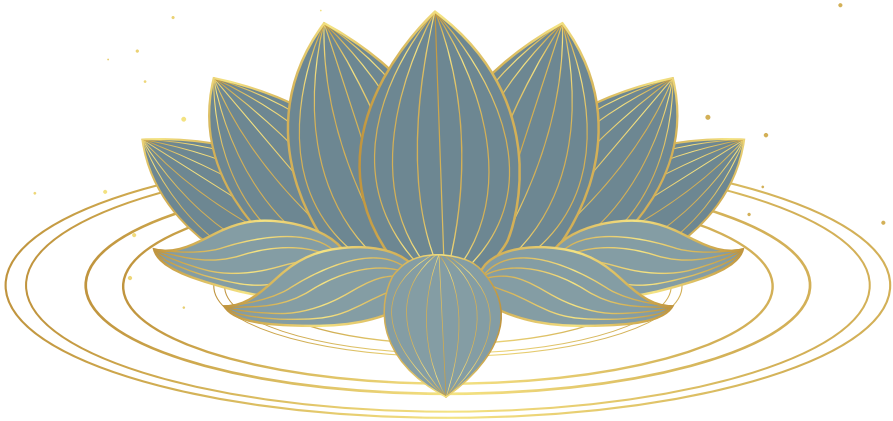

ส่วนที่ 1

ชีวิตทางโลกด้านการศึกษาและการทำงาน

ชาติกำเนิด

1 เมษายน พ.ศ. 2477 เป็นวันเกิดของหลวงพ่อดิเรก ผลปุญโญ ถือกล้า เกิดที่บ้านเขวาสินรินทร์ อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ เป็นบุตรคนที่ 3 ของคุณพ่อแป้ง คุณแม่ออด ถือกล้า มีพี่น้องร่วมสายโลหิต 9 คน

การศึกษา

- พ.ศ. 2484 - 2490 เข้าเรียนที่โรงเรียนประถมศึกษา โรงเรียนบ้านเขวาสินรินทร์ (ปัจจุบันเปลี่ยนชื่อเป็นโรงเรียนอนุบาลเขวาสินรินทร์)
- พ.ศ. 2494 - 2499 เข้าเรียนที่โรงเรียนช่างไม้สุรินทร์ ในชั้นมัธยมอาชีวศึกษาตอนต้น หลักสูตร 3 ปี และได้ศึกษาต่อในชั้นมัธยมอาชีวศึกษาตอนปลายหลักสูตร 3 ปี ได้รับทุนการศึกษาของกรมอาชีวศึกษาทั้ง 2 ระดับ ด้วยเป็นผู้เรียนดี และมีความประพฤติเรียบร้อย
- พ.ศ. 2500 - 2501 ได้เข้าศึกษาที่วิทยาลัยครูอาชีวศึกษาสี่เสาเทเวศน์ พระนคร หลักสูตร 2 ปี โดยได้รับทุนการศึกษาของกรมอาชีวศึกษา ด้วยการสอบชิงทุนได้มาเป็นลำดับ 1 เรียนสำเร็จได้รับประกาศนียบัตร (ป.ก.ศ. อาชีวศึกษา) ประกาศนียบัตรการศึกษาของกรมอาชีวศึกษา

วิถีชีวิตเด็กวัด วัดชุมพลสุทธาวาส เมืองสุรินทร์

ในอดีตกาลผ่านมาเป็นเวลานานถึง 68 ปี ตั้งแต่ พ.ศ. 2494 – 2561 อายุของหลวงพ่อ 83 ปี ขณะที่เขียนประวัติเล่าเรื่อง 1 กรกฎาคม พ.ศ. 2561 และได้อุปสมบทมาแล้ว 11 พรรษา เป็นเรื่องจริง ประสบการณ์ตรงที่ได้พบเป็นมาด้วยตนเอง เป็นของฝากเพื่อพิจารณา และศึกษาเปรียบเทียบสมัยก่อนเมื่อ พ.ศ. 2494 จนถึงปัจจุบัน และคนสมัยก่อนกับคนสมัยปัจจุบัน ให้บุตรหลานรุ่นหลังได้อ่านพิจารณา

ความสำเร็จของการศึกษา

มูลเหตุแห่งความสำเร็จ คือ มีความเพียร, ความอดทน, การต่อสู้กับปัญหา, อุปสรรค, สู้ทนต่อความทุกข์ยากทุกชนิด, การเรียนเอา, ความขยันเป็นที่ตั้ง, ทุกอย่างทำอย่างไม่ท้อถอย, เรียนจริง, สู้จริง, เอาชีวิตเข้าแลก, ไม่โลเล, ไม่ประพฤตินอกทาง, งดเว้นอบายมุขทุกชนิด จึงประสบผลสำเร็จได้ด้วยดี

สิ่งที่กล่าวโดยสรุปนี้ หลวงพ่อได้ปฏิบัติทำจริง จึงประสบผลสำเร็จได้รับทุนการศึกษามาเป็นเวลา 8 ปี จนได้รับราชการเป็นครู - ผู้บริหารโรงเรียนจนครบอายุราชการ องค์ประกอบที่ทำให้เกิดผลสำเร็จในชีวิต คือ ชีวิตแห่งเด็กวัด ชุมพลสุทธาวาส เมืองสุรินทร์

ชีวิตแห่งเด็กวัด วัดชุมพลสุทธาวาส ก่อนอื่นที่จะเขียนกล่าวเล่าเรื่อง กระผม นายเงียง (ดิเรก) ขอนมัสการดวงวิญญาณของพระครูขุนรสศิลขันธ์ อดีตเจ้าคณะ

จังหวัดสุรินทร์ (หลวงพ่อเปา) ช่วง พ.ศ. 2494 - 2499 กระผมได้อาศัยวัดเป็นที่พักอาศัยเรียนเป็นเวลา 6 ปี กระผมไม่ได้มีเจตนาที่ลบหลู่ ทำลาย คุณงาม ความดีของท่าน เพียงแต่ขออนุญาตนำเอาแบบอย่างความเป็นระเบียบ แนวทางที่หลวงพ่อได้นำเอาอบรมสั่งสอนเด็กวัดเป็นเด็กเรียน ทำให้เด็กวัดที่ได้ปฏิบัติตามข้อปฏิบัติที่หลวงพ่อได้วางไว้ ได้รับผลสำเร็จทางการศึกษามีชีวิตเจริญก้าวหน้าในอาชีพการงาน ทุกคน

ระเบียบวินัยข้อปฏิบัติของเด็กวัด พ.ศ. 2494 - 2499 ท่านไม่ได้เขียนไว้ แต่เป็นที่รู้กันทุกคนต้องจำไว้เพื่อการปฏิบัติตาม คือ

1. ห้ามพูดเสียงดัง
2. ห้ามเดินบนกุฏิเสียงดัง
3. ห้ามขัดคำสั่ง
4. ห้ามออกเที่ยวกลางคืน
5. ห้ามขาดทำวัตร เช้าตี 4 เย็น 18.00 - 19.00 น.
6. อย่าขาดทำความสะอาด กวาดบริเวณวัด ใต้ต้นพิกุล เช้า - เย็น
7. ห้ามหยอกล้อกันเล่นบนกุฏิ
8. ห้ามขาดเรียน

บทลงโทษ ผิดระเบียบทั้ง 8 ข้อ ลงโทษสถานเดียว คือ ตี 3 ที ด้วยไม้เรียวหวายความยาว 1 เมตร เส้นผ่าศูนย์กลาง 2 - 3 ม.ม. โดยวิธีลงโทษ หมอบ - กราบท่านตี 2 - 3 ครั้ง ก่อนหยุดเตะแถมอีกต่างหาก ผู้ถูกตีต้องระวังรีบลุกวิ่งหนีขณะที่ท่านตีทำโทษเด็กวัด เด็กทุกคนในวัดจะแอบคอยดู คอยฟังเสียงไม้เรียวและบอกความผิด เด็กทุกคนขวัญหนี แต่สู้ทน โดยมีเป้าหมายอันเดียวกัน คือต้องทนสู้ให้จบการศึกษา ที่ดีที่สุดคือท่านไม่เคยอาฆาตเด็กวัด ตีไปแล้วก็แล้วไป ใครทำตามระเบียบท่านวางไว้ก็อยู่ได้

ในปีพ.ศ. 2494 หลวงพ่อถูกลงโทษ 4 ครั้ง มูลเหตุแห่งการถูกตี เพราะทำความผิดกฎของวัดจนเป็นเหตุให้ถูกลงโทษ

ถูกทำโทษครั้งที่ 1: ไม่ไปเก็บผัก

พ่อเป็นหัวหน้าเด็กวัด (ชั้น ม. 5) ท่านใช้ให้ไปเก็บผักที่หน้ากรมทหาร แต่เดิมเป็นป่าและทางตะวันตกกรมทหารก็มีป่าผักหลาย ๆ ชนิด หลวงพ่อรับคำสั่งแล้วได้พาเด็กวัดไป แต่เด็กวัดไม่ยอมไป เมื่อไม่มีใครไป พ่อก็ไม่รู้จะทำอย่างไรจะใช้กำลังก็มีแต่เด็ก ๆ จะเตะ ตีเขา เขาก็เล็ก ก็เลยทนไม่ไป เมื่อเวลาทำอาหารต้องใช้ผักใบติ้ว ยอดใบติ้ว ต้มกับปลากรอบ เมื่อถึงเวลาทำอาหารไม่มีผักจะต้มกับปลากรอบก็ทราบถึง *"สมุแป"* ผู้สั่งพ่อให้ไปเก็บ แต่ไม่ได้ไปเก็บ โทษสถานเดียวคือตี ท่าน *"สมุแป"* ไม่พูดอะไร ไม่ถามอะไร เรียกพ่อไป ให้หมอบ ตีด้วยไม้เรียวแบบหวาย 3 ครั้ง หมดแรงท่าน หลวงพ่อเจ็บสุด ๆ ครั้งแรก ครั้งที่ 2 – 3 ก็ทนกัดฟัด เจ็บก็เจ็บ, ตายก็ตาย (ผิด ขัดคำสั่งข้อ 3) เมื่อท่านตีเสร็จแล้วท่านไม่พูดอะไร ท่านก็เรียกใช้เหมือนเดิม อีกประการหนึ่ง เมื่อ พ.ศ. 2500 หลวงพ่อกำลังเรียนที่วิทยาลัยครูอาชีวศึกษาสี่เสาเทเวศน์ ท่านได้ส่งเงินให้พ่อ 100 บาท เงินเวลานั้นมีค่ามาก พระคุณท่านมีกับหลวงพ่อมาก ดังนั้นจึงขอกราบนมัสการดวงวิญญาณของท่านในโอกาสนี้

ถูกทำโทษครั้งที่ 2: กระโถนบิน ทำลายแกงเหาะ

เป็นการฝ่าฝืนระเบียบข้อ 1 ห้ามพูดเสียงดัง เรื่องนี้เป็นเรื่องเฮฮาในวงการเด็กวัดไปพักหนึ่ง เรื่องมีอยู่ว่าวันหนึ่งเด็กวัด 5 คน ตั้งวงกินข้าว มีแกงในชาม 1 ใบ ก็ยกแกงสูงอยู่ในระดับปาก แล้วส่งกันชิม (ซด) กันต่อไปโดยไม่วางลงเป็นแกงเหาะ และมีการส่งข้าม รายที่ถูกส่งข้ามโวยวาย เสียงดังลั่น หลวงพ่อพระครูขุนรสศิลขันธ์ได้ยินพูดเสียงดัง จับกระโถนเต็มไปด้วยน้ำหมาก พลู ขว้างบินมายังวงกินข้าว

แตกกระจาย แกงเหาะเจอกระโถนบินก็แตกกระจายด้วย ทั้ง 5 คนก็วิ่งหลบเอาตัวรอด ตัวใคร ตัวมัน เป็นเรื่องเฮฮา สนุนสนาน ไปพักหนึ่ง

ถูกทำโทษครั้งที่ 3: พระสงฆ์กับเด็กวัดร่วม 100 ชีวิต เดินพาเหรดรอบศาลารอบกุฏิ รวมเวลา 1 ชั่วโมง 30 นาที

เป็นการฝ่าฝืนระเบียบ ข้อห้ามที่ 2 ห้ามเดินเสียงดังบนกุฏิ วันนั้นคงมีเหตุการณ์สำคัญเกิดขึ้น ได้ยินเสียงตีระฆังดังถี่ยิบ ไปตามอารมณ์ของผู้ตี หลวงพ่อพระครูขุนรสศิลขันธ์ เจ้าอาวาสส่งเสียงดังลั่น สั่งให้พระเณรทุกรูปและเด็กวัดทุกคนออกจากกุฏิมารวมกันตรงระเบียงรอบศาลาทั้งพระเณรและเด็กรวมคงถึง 100 ชีวิต สั่งให้ทุกท่าน ทุกคน เดินพาเหรดบนกุฏิ นอกกุฏิ 5 หลัง เป็นที่ว่างมีระเบียงเชื่อมศาลาตรงกลาง เป็นที่รวมทำบุญไม่มีใครทราบเลยว่าใครเป็นต้นเหตุให้เกิดเรื่องนี้ เพราะขณะนั้นเป็นเวลา 19.00 นาฬิกา แล้ว เวลาเดินท่านให้ยกส้นไม่ให้ถึงพื้น แม้แต่มีผู้เดินร่วม 100 ชีวิต ก็ไม่ได้ยินเสียงดังเลย โอ้ ระเบียบ กฎต้องเป็นกฎ ให้ได้แบบนี้บ้านเมืองก็จะเจริญ ก้าวหน้า ประเทศชาติจะเจริญก้าวหน้าไปไกลแน่ ๆ

ถูกทำโทษครั้งที่ 4: ไม้เรียวสอนเด็กออกเที่ยวกลางคืน

เป็นการฝ่าฝืนระเบียบข้อห้าม ข้อที่ 4 ห้ามออกเที่ยวกลางคืน เมื่อ พ.ศ. 2494 นานนานจะมีหนังภาพยนต์มาฉายกลางแปลงให้ดู บางครั้งมีพวกขายยา, บางครั้งก็จะมีงานฉลองพระใหม่ แต่ก็นานกว่าจะเห็นสักครั้ง เด็กวัดส่วนใหญ่มาจากบ้านนอก ไม่เคยเห็นหนังเลยก็มี เมื่อเวลาได้ข่าวหนังฉายกลางแปลงก็ ดีใจอยากไปดูแทบใจจะขาด แต่ก็ติดขัดออกไปไม่ได้ ถ้าออกไปก็ต้องถูกตีแน่ เพราะทุกคนรู้ระเบียบการออกเที่ยวกลางคืนแล้ว แต่ต้องจำยอมให้ถูกตีเพราะอยากเห็นไม่เคยเห็นเลยตั้งแต่เกิดมา ในวันนั้นมีเด็กวัดรวม 6 คน ตัดสินใจออกไปดูหนังกลางแปลงที่ต้นโพธิ์ทางตะวันตกวัดหนองบัว ปัจจุบันเป็นที่สร้างโรงแรมเพชรเกษมและห้างขายสินค้า หนังเริ่มฉายแต่เวลา 19.00 - เลิก 22-23-24 นาฬิกา

เวลาปกติวัดจะปิดประตูทั้ง 3 ด้าน คือทางทิศเหนือ ทิศใต้ และทิศตะวันตก พร้อมกันเวลา 19.00 น. ห้ามใครออกไปไหน ผู้จะออกไปเที่ยวต้องไปก่อน 19.00 น. เด็กวัดทั้ง 6 คน ออกจากวัดก่อนเวลาประตูปิด เวลา 22.00 นาฬิกา หลวงพ่อพระคุณขุนรสศิลขันธ์ ได้ออกเปิดประตูทางเหนือไว้ ถือไม้เรียวยืนบังบานประตู เด็กวัดที่กลับจากเที่ยวเดินขึ้นมาท่านได้จังหวะตีสุดแรงคนละ 1 ที ทุกคนที่ออกไปเที่ยว โอย! เจ็บ! ตั้งแต่นั้นมาไม่มีเด็กวัดคนไหนออกเที่ยวเลย หลวงพ่อไม่กล้าออกไปไหนช่วงหลัง พ.ศ. 2499 เร่งเรียนเพื่อสอบชิงทุนด้วย และตัวเองเป็นหัวหน้าเด็กวัดด้วย จึงต้องเป็นตัวอย่างให้น้อง ๆ เขานับถือ

เตะฟุตบอล พนันเงิน 20 บาท และเตะ *"ฟาดก้านคอ"*

เริ่มต้นฤดูหนาวแล้ว สนามหน้าโรงเรียนประชาบาลอยู่ทางทิศหลังวัดชุมพล สภาพสนามแห้ง พอเล่นฟุตบอลออกกำลังกายได้ ช่วงเดือน พฤศจิกายน พ.ศ. 2496 พ่อกำลังเรียนอยู่ชั้นมัธยมอาชีวศึกษาตอนต้นปีที่ 3 (ม. 3) อายุ 17 ปีแล้ว สภาพร่างกายแข็งแรงดี

คณะเด็ก กระเป๋ารถ และพวกจับกังแบกข้าวสาร กรรมกร ที่มีบ้านพักอยู่ทางตะวันตกวัดและที่ใกล้เคียงได้มาท้าทายเล่นการพนันฟุตบอลด้วยเงิน 20 บาท เงินสมัยนั้นมาก "เดิมพัน" ครั้งนั้นมีเด็กวัดที่เรียนชั้น ม. 6 แล้ว รับท้าพนันไม่ทราบว่าเงิน 20 บาทเอามาจากไหน โดยเขาเองเป็นเจ้าของเงิน เป็นหัวหน้าทีมพาเด็กครบทีมเล่น

เวลา 16.00 น. เริ่มลงเล่น ทีมเด็กวัดเตะไปทางทิศตะวันออก ทีมกรรมกร กระเป๋ารถ เตะไปทางทิศตะวันตก เริ่มเล่นได้ไปประมาณ 15 นาทีเท่านั้น มีเหตุการณ์อุบัติเหตุเกิดขึ้นกับทีมกรรมกร จับกัง ก่อนเกิดเหตุฝ่ายทีมกรรมกร กระเป๋ารถตัวใหญ่ เริ่มบุกนำลูกบอลมาเกินครึ่งสนามแล้ว ขณะนั้นลูกบอลกำลังถูกเตะโด่ง มีนักเตะตัวอ้วนใหญ่ เตี้ย กระโดดโหม่งลุกบอล พอดีกับจังหวะที่พ่อเงยดูลูกบอล

เขาก้มเอาศรีษะโหม่ง โดยพ่อไม่ได้สังเกต พ่อใช้กำลังเตะสุดแรงเพื่อสกัดบอลไว้ ถูกก้านคอเขาสลบทันทีถึง 20 นาที คุณพระช่วย! ทุกคนลงความเห็นว่าเขาคงตายแน่ เมื่อเขาตายพ่ออาจจะถูกกล่าวหาว่า ฆ่าคนโดยไม่เจตนา แน่ ๆ คือ อนาคต - การเรียน กำลังรุ่งต้องดับ

แต่บุญพ่อยังมีอยู่เขาฟื้นมาแล้ว พ่อดีใจเข้าไปกราบขอโทษเขา เขาก็ให้อภัยด้วยน้ำใจนักกีฬา หลังจากนั้นพ่อไม่เคยลงเล่นฟุตบอลเลย เพราะกลัวเหตุการณ์กรรมจะตามมา

การกินอยู่ของเด็กวัด เมื่อ พ.ศ. 2494 – 2499

อาหารเช้า

ข้าว ได้จากข้าวก้นบาตรที่พระไปบิณฑบาตร พระฉันเหลือ แบ่งให้หลายคน บางครั้งพ่อเคยได้ข้าว 1 กำมือ กินและไปโรงเรียนก็เหนื่อยแสนเหนื่อย ดื่มน้ำเปล่า กับ ไม่มี “เกลือ” บางที “ปลาเค็ม”

อาหารกลางวัน

ทุกคนที่ไปเรียน 80% ไม่ได้ทานข้าวกลางวัน เพราะไม่มีเงิน แม่ค้าไม่ได้มาขาย เพราะเด็กไม่มีเงินซื้อ

อาหารเย็น

นำข้าวสารมาจากบ้านมาหุงกินเมื่อกลับถึงวัด หม้อวัดไม่มีต้องรอคิว ต้องหุงใช้ฟืน หม้อส่วนใหญ่เด็กจะเอามาจากบ้าน บางทีรอคิวหม้อถึงเวลา 2 ทุ่มกว่าได้กินข้าว โดยมีกับข้าว ปลาทูเค็ม และไข่เป็ด ที่นำมาจากบ้าน พร้อมข้าวสาร ไม่มีอะไรก็เกลือ พอประทังชีวิตไปแต่ละวัน ***เด็กวัดจะได้กินอิ่มคือวันพระเท่านั้น***

เงินค่าใช้จ่ายในการเรียน วันเสาร์ - อาทิตย์ เด็กวัดจะกลับบ้านเพื่อนำข้าวสารพร้อมกับ *"เงินอาหารแห้ง" "เงิน"* ได้ = 5-10-20 บาทเท่านั้น *"เงิน"* ที่นำมาให้เป็นค่าอาหารและค่าสมุดหนังสือเครื่องเรียน แต่ละอาทิตย์ แต่ละคนได้เงินมาไม่เกิน 20 บาท สูงมาก ส่วนมากได้มา 5 -10 บาท เพราะเดินเอา ไม่มีรถจะขึ้น พ่อได้ 5 -10 บาท พ่อเดินทางกลับบ้านระยะทาง 15 กิโลเมตร - ไปบ้านเขวา, กลับ 30 กิโลเมตร แถมแบกข้าวสารมากินด้วยประมาณ 15 - 20 กิโลกรัม หลวงพ่อสู้ทน มาแล้ว

ต้องสู้ ต้องทน ต้องสู้ *"อด"* ไม่มีอะไรกินต้องอด น้ำยังมีประทังชีวิต กว่าจะประสบความสำเร็จต้องเอาจริง ต้องทน ต้องสู้ ต้องขยัน "เอาชีวิตเข้าแลก" ทำให้พ่อได้เรียนรู้ว่า

"ต้องทำงานทุกอย่างจริง
ในที่สุดผลของมันจะมีมาเอง จะเกิดเอง"

"ใต้ท้องฟ้านี้ ไม่มีอะไรที่มนุษย์ทำไม่ได้
นอกจากไม่ทำเท่านั้น"

"ความเพียร เป็นทางแห่งความสำเร็จ"

การดำรงชีวิตของชาวบ้าน เมื่อ พ.ศ. 2494

การดำรงชีวิตของคนสมัยนั้นไม่มีเครื่องทุ่นแรง, ไม่มีเครื่องจักร, ไม่มีไฟฟ้า, ไม่มีรถทุกชนิด, ที่จะขนส่ง, ถนนเป็นทางเกวียน, ไปไหนเดินด้วยเท้า การขนส่งทางไปรษณีย์ใช้ม้าในการขนส่งจดหมาย อื่น ๆ มีธุระ กิจการใกล้ - ไกล เดินด้วยเท้า บ้างก็มีม้าขี่ไปธุระไกล ๆ แต่ต้องเป็นคนรวย พอมีเงินซื้อม้าได้ ขนข้าวเปลือกไปขายใช้ระยะทาง 10 - 20 กิโลเมตร ต้องไปค้างคืน 1 คืน ถึงกลับได้ เช่น จากหมู่บ้านจากบ้านเขวาสินรินทร์ไปเมืองสุรินทร์ถ้าขนข้าวไปขาย ต้องค้างคืนระยะทาง 15 - 18 กิโลเมตร เท่านั้น

การจะได้ข้าวมารับประทาน การใช้ชีวิต ทุกอย่างทำเองทั้งหมด ด้วยกำลังแรงงานคนทำในเรื่องชีวิตพื้นฐาน เป็นต้นว่า

1. ก่อนจะกินข้าว ตำข้าวด้วยครกไม้ ฝัดข้าวด้วยกระด้งออกมาเป็นข้าวสารหุงกิน
2. เมื่อเวลาหุงข้าว ต้องใช้ฟืน เป็นไม้แห้ง หุงด้วยหม้อดิน
3. เวลาหุงข้าวถ้าไม่มีไฟ และไม่มีไม้ขีดไฟ ใช้ไม้ไผ่แห้งสีกันให้เกิดไฟ
4. น้ำดื่ม ต้องเดินไปหาบจากบ่อบางแห่ง ห่างจากบ้านระยะ 1 - 2 กิโลเมตร
5. กลางคืนไม่มีไฟ ใช้ตะเกียงน้ำมันก๊าด หรือ กระบอกยางชันใหญ่เท่าแขนยาวประมาณ 50 เซนติเมตรจุดใช้การเดินทางและทำธุระอื่น
6. เครื่องห่ม, นุ่ง เสื้อผ้า กว่าจะได้มาต้องปลูกฝ้าย ปั่นฝ้าย เอาด้ายฝ้ายมาทอเป็นผ้า จึงตัดเป็นเครื่องนุ่งห่ม
7. การขนส่งสินค้าใช้วัวลากเกวียน บรรทุกของไปขายไปแลก ทำธุระ
8. ยารักษาโรค ใช้สมุนไพร ต้นไม้ รากไม้ ทั้งหมด
9. ไปทำธุระที่ไหน ใกล้ - ไกล เดินด้วยเท้า ต่างอำเภอ ต่างจังหวัด

เป็นตัวอย่างของวิถีชีวิต ที่อยากให้เห็นว่า การใช้ชิวิตของคนในยุคนั้น ต่างจากยุคนี้อย่างไร

จุดเปลี่ยนสำคัญของชีวิต: สอบชิงทุนการศึกษา ปีการศึกษา 2499 (พ.ศ. 2500)

เมื่อมีการประกาศผลการเรียนหลังสอบปลายปีเรียบร้อยแล้ว ทางโรงเรียนแจ้งให้นักเรียนที่เรียนจบชั้นมัธยมอาชีวศึกษาตอนปลายทราบทั้ง 40 คน ให้สมัครสอบแข่งขันชิงทุนไปเรียนต่อที่วิทยาลัยครูอาชีวศึกษา สี่เสาเทเวศน์ พระนคร เป็นทุนที่ให้ทั้งจังหวัด 2 คนโดยครั้งนั้น มีผู้สมัครสอบแข่งขัน 7 คน พระครูขุนรสศิลขันธ์ ถามเรื่องสมัครสอบ พ่อได้เรียนท่านไป มีอยู่วันหนึ่ง ท่านได้เชิญอาจารย์ใหญ่ (ผอ.) โรงเรียนช่างไม้มาบอกว่า *"ผอ. เป็นกรรมการ การสอบชิงทุนครั้งนี้ถ้าลูกศิษย์เด็กวัดนายดิเรก สอบได้ ขอให้มันได้ อย่าได้พลิกแพลงให้ผู้อื่น"* แล้วท่าน ผอ. ก็ลากลับไป

วิชาที่สอบเพื่อชิงทุนมี 3 วิชา ประกอบด้วย

1. วิชาการการออกแบบ (แผนผัง) บ้าน โดยออกแบบตามแนวความริเริ่มของตน
2. วิชาเรียงความ กำหนด หัวเรื่องให้บรรยาย โดยตอนนั้นพ่อเขียนบรรยาย 4 หน้ากระดาษ *"ตัวบรรจง"*
3. วิชาความรู้ทั่วไป ดูเชาว์ ปัญญา, ไหวพริบ ความกล้าแสดงออกด้วยการสัมภาษณ์ พ่อตอบเล่าประสบการณ์ต่าง ๆ ที่ได้พบเห็นในต่างจังหวัด เห็น

สิ่งใหม่ ๆ อย่างชัดเจน คล่องแคล่ว ไม่ประหม่า ไม่กลัว ไม่ตกใจ พ่อจำได้ว่า กรรมการใช้เวลากับพ่อนานกว่าผู้เข้าสอบคนอื่น

แต่ด้วยการที่ผู้สอบวันนั้น 7 คน ที่เป็นอันรู้กันว่า มี 2 คนที่เป็นคนใกล้ชิดกับผู้หลักผู้ใหญ่ทางการศึกษาของจังหวัด ถึงพ่อจะมั่นใจว่า ถ้าว่าตามเนื้อผ้าแล้ว พ่อน่าจะผ่านได้อย่างแน่นอน แต่เมื่อพิจารณาองค์ประกอบอื่น เรื่องปัจจัยอื่น ๆ ที่ไม่เกี่ยวกับการสอบ ทำให้พ่อไม่มั่นใจว่าจะได้หรือเปล่า จึงบอกตัวเองว่า *"ฉันสร้างอนาคตของฉันเอง ผู้อื่นสร้างไม่ได้ ทางไปสู่ความสำเร็จ ไม่ใช่ทางโรยดอกกุหลาบ ความขยัน หมั่นเพียรเท่านั้น คือทางแห่งความสำเร็จ ชีวิตฉันยังมีหวัง ตราบเท่ามีชีวิตอยู่"*

และเมื่อบอกตัวเองได้แบบนั้น จึงตัดสินใจเรียนต่อชั้นสูงอีก 3 ปี เข้าเรียนที่โรงเรียนช่างไม้ จังหวัดนครราชสีมา และช่วงปลายเดือนมีนาคม พ.ศ. 2500 ก็ได้เตรียมเดินทางไปเรียนต่อชั้นสูงที่โรงเรียนช่างไม้นครราชสีมา โดยทางรถไฟ ตอนเช้ามืดได้เข้าไปกราบลาพระทุกรูปที่ได้อาศัยกินข้าวก้นบาตรมาเวลา 6 ปี

ตั้งแต่เกิดมาไม่เคยนั่งรถไฟแม้แต่ครั้งเดียว นั่งรถไฟเป็นครั้งแรก ตื่นเต้นมาก แถมการเดินทางไปครั้งนี้ก็ไปคนเดียว ไม่รู้จักใคร พ่อต้องระวังกิริยาไว้ ระงับไม่ให้ใครรู้ว่าเราไม่เคยนั่งรถไฟ และนั่งจ้องทุกสถานี จนถึงสถานีรถไฟจีระ เป็นสถานีที่จะลง

เมื่อถึงแล้วสำรวจกระเป๋าเดินทาง ลงมาเรียกสามล้อถีบให้ส่งไปวัดแห่งหนึ่งที่ท่านมหาทางวัดชุมพลฝากมาให้พักชั่วคราว พักอยู่ที่วัดในเมืองนครราชสีมาได้ 2 วัน เดินทางไปพักที่โรงเรียนช่างไม้ โรงเรียนช่างไม้นครราชสีมา โดยมีจดหมายฝากจากครูโรงเรียนช่างไม้สุรินทร์ให้ถือไปส่งให้ท่าน ท่านต้อนรับอย่างดี จัดสถานที่พักอย่างดีให้ พ่อก็ช่วยทำงานท่านทุกอย่าง เต็มกำลังความสามารถ แต่พ่อพักอยู่กับท่าน ครูโรงเรียนช่างไม้นครราชสีมาได้เพียง 5 วันเท่านั้น ก็ได้รับ

ข่าวดี เพราะมีนักเรียนจากโรงเรียนช่างไม้สุรินทร์ เขาเดินทางมาสมัครเรียนต่อชั้นสูงเหมือนกัน เขาบอกว่า *"นายดิเรก ถือกล้า สอบชิงทุนการศึกษา เพื่อเรียนต่อที่วิทยาลัยครูอาชีวศึกษาสี่เสาเทเวศน์ ได้มาเป็นอับดับ 1"* ตอนนั้นพ่อดีใจมากอย่างบอกไม่ถูก ได้แต่บอกกับตัวเองว่า *"เรามีบุญแล้วที่ได้ทุนเรียนต่อ 2 ปี กลับมาจะได้เป็นครู มีเงินเดือน ฉันโชคดี ความยุติธรรมยังมีอยู่ในโลกนี้"* พ่อหันหน้ามาทางทิศที่จังหวัดสุรินทร์ แล้วก้มกราบระลึกถึงพระคุณพระขุนรสศิลขันธ์ 3 ครั้งก่อนนอน

และวันรุ่งขึ้นต่อมาบอกอาจารย์ที่พักอยู่กับท่านบอกพ่อว่า สอบได้ทุนแล้วต้องเดินทางกลับไปรายงานตัว ท่านได้แสดงความดีใจด้วย จึงได้กราบลาท่านเดินทางมารายงานตัวที่แผนกศึกษาธิการจังหวัดสุรินทร์ โดยเข้าทำสัญารับทุนต้นเดือนเมษายน พ.ศ. 2500 พร้อมกับคุณทวน สุขวาสนะ อีก 1 คนที่ได้รับทุนพร้อมกับรับหนังสือเดินทางให้ไปมอบตัวเข้าเรียน ที่วิทยาลัยครูอาชีวศึกษาสี่เสาเทเวศน์ พระนคร ในปลายเดือน พฤษภาคม พ.ศ. 2500

พระครูขุนรสศิลขันธ์ และรองเจ้าอาวาสตลอดพระคุณทุกรูปแสดงความชื่นชมดีใจด้วย การสอบชิงทุนการศึกษาได้ครั้งนี้เป็นเกียรติประวัติแก่ตนเองและเด็กวัดชุมพลสุทธาวาสอย่างมาก เพราะไม่เคยมีเด็กวัดสอบได้ทุนเลย จึงเป็นที่ชื่นชมของพระคุณเจ้าทั้งหลาย ที่ได้เลี้ยงมาด้วยข้าวก้นบาตร ทนอด อดกิน ต่อสู้ขยันหมั่นเพียร ในการเรียนและปฏิบัติกิจกรรมของวัดตลอดเวลา 6 ปี จึงประสบผลสำเร็จ เด็กวัดรุ่นหลังน่าเอาอย่าง

เข้ากรุงเทพมหานคร: ครั้งแรกในชีวิต

เมื่อกำหนดวันเดินทางมาถึง ก็ได้นัดคุณทวน สุขวาสนะ นักเรียนทุนอีกคนหนึ่งให้มาพร้อมกันที่สถานีรถไฟสุรินทร์ เวลา 06.00 น. รถไฟขบวน อุบล-กรุงเทพฯ ออกจากสถานีรถไฟสุรินทร์เวลา 07.00 น. ถึงกรุงเทพเวลา 19.00 น. ซื้อตั๋ว

ชั้น 3 ราคา 35 บาท เทียบค่าเงินเงินสมัยนั้นถือว่ามีราคาสูงมาก ถึงเวลารถเข้าสถานี พ่อมาเอากระเป๋าขึ้นรถ มีเด็กวัดมาส่ง 5 คนโบกมือร่ำลากัน

รถไฟไทยในยุคนั้นเป็นรถหัวจักรไอน้ำที่ใช้เชื้อเพลิงฟืน เวลาที่รถไฟวิ่งใช้ความเร็วก็มีสะเก็ดไฟกระจายออกจากหัวรถจักรข้างหน้า ปลิวมาด้านหลังเข้าทางหน้าต่าง ถ้าผู้โดยสารคนใดไม่รู้ไม่ทันตั้งตัว ไม่ได้ปิดหน้าต่างก็จะถูกสะเก็ดไฟเผาเสื้อผ้าที่สวมใส่มาเป็นรูทั้งตัว เมื่อถึงแต่ละสถานี ก็จะฟืนกองไว้ รถไฟก็จะหยุดเติมฟืนก่อนจึงจะวิ่งต่อไป

พอรถไฟไปถึงหัวลำโพง เวลาประมาณ 18.00 นาฬิกา ใช้เวลาเดินทางราว 8 ชั่วโมง เมื่อถึงหัวลำโพงแล้ว พ่อลงจากรถไฟมองดูข้างบนเห็นเป็นรูปโค้ง ยืนงงตกตะลึงอยู่พักหนึ่ง ก็มีรุ่นพี่มาคอยรับก็ดีใจมาก เขามารับกัน 5 คน เอาของขึ้นรถแท๊กซี่ 2 คัน ขับตามกันไปถึงหอพักนักศึกษาชาย เป็นตึกคอนกรีต 2 ชั้นทาสีเหลืองอ่อน นำหนังสือมอบตัวให้อาจารย์ที่พักอยู่ชั้นบน โดยที่พักจะเป็นห้องรวมมีเตียงเดี่ยวของแต่ละคน ตั้งห่างกันพอประมาณให้มีพื้นที่ส่วนตัว

เหตุการณ์คว่ำจานข้าว

เรื่องอาหารการกินของนักศึกษา ทางกรมอาชีวศึกษาให้ทุนการเรียน การกินอยู่หลับนอน ครบหลักสูตร 2 ปี รวมเป็นเงิน 2,400 บาทต่อหนึ่งคน โดยแบ่งใช้ปีละ 1,200 บาท แบ่งให้เป็นค่าอาหารประจำเดือนเดือนละ 120 บาท และแบ่งออกไป 20 บาท เป็นค่าซักผ้าปูที่นอนทุกเดือนตลอดทั้งปี ดังนั้นเงินค่าอาหารประจำเดือนเดือนละ 120 บาท จะคงเหลือจริงๆคือ 100 บาท ต่อเดือน สำหรับนักศึกษาหนึ่งคน ซึ่งนักศึกษาจะได้รับอาหารเช้าและเย็น 2 เวลาทุกวัน ซึ่งอาหารก็จะซ้ำ ๆ กันทุกวัน

จนกระทั่งในปีพ.ศ. 2501 มีนักศึกษาประท้วงไม่รับประทานอาหารด้วยการคว่ำอาหาร เทอาหารทิ้งทั้งหมด เริ่มต้นจากมีนักศึกษา 5 คน เป็นกลุ่มที่มีความคิดรุนแรงเขาไม่พอใจ เรื่องอาหารอ้างว่า ไม่มีคุณภาพ และเป็นอาหารบูด มีการเอาอาหารเมื่อวันก่อนมาผสมให้กินในวันต่อมา นอกจากนั้นยังทำอาหารซ้ำ ๆ หลายเวลา เช่น แกงมะเขือ เห็นบ่อยแทบทุกวัน ทำให้พวกเขาไม่พอใจ โดยก่อนขึ้นเวลาอภิปรายเขาประกาศให้นักศึกษาทุกคนที่นั่งประจำโต๊ะอาหารเตรียมรับประทานให้เทอาหารทิ้งทุกอย่าง

ตอนแรก พ่อกับเพื่อนนักศึกษาทุนอีกคนกับรุ่นน้องสองคนจากสุรินทร์ยังไม่คว่ำอาหาร คอยดูท่าทีก่อน และก็ให้สงสารน้อง ๆ ด้วยที่เพิ่งมาใหม่ก็พบเหตุการณ์แบบนี้ พวกแกนนำห้าคนเดินมาคว่ำอาหารที่โต๊ะพ่อ พวกเราก็เลยพลอยต้องช่วยคว่ำอาหารด้วยเอาตัวรอดไปก่อน พวกเขาต้องการให้เปลี่ยนแม่ครัวทั้งชุด นักศึกษากลุ่มนั้นขึ้นอภิปรายบนเวที ผลัดเปลี่ยนกันได้จนเวลาพอสมควร

ทางด้านอาจารย์ของวิทยาลัยครูแทบทุกท่านจะพักประจำอยู่ในบริเวณวิทยาลัย และคอยจำตาดูนักศึกษา จนในท้ายที่สุดมีอาจารย์สุภาพสตรีท่านหนึ่งเดินเข้ามาขึ้นเวทีพูดกับนักศึกษาด้วยถ้อยคำเผ็ด ร้อน พร้อมแถมขู่ว่าจะส่งกลับ เพราะทำผิดระเบียบของวิทยาลัย ตัวพ่อเองก็เริ่มจะหวั่นใจ เกรงว่าถ้าเกิดมีเรื่องต้องถูกส่งกลับ เรียนไม่จบแถมต้องชดใช้ทุน 4 เท่าของเงินทุน 2,400 บาท รวมทั้งสิ้น 9,600 บาท จะเอาเงินที่ไหนมาใช้คืน พ่อกับคุณทวน นักเรียนทุนที่มาด้วยกันจากจังหวัดสุรินทร์ เลยทำนิ่งเงียบไม่แสดงท่าทีไม่เข้าทางไหน

ต่อมามีอาจารย์ชายท่านหนึ่งเข้ามา ขึ้นเวที พูดกับนึกศึกษาใช้จิตวิทยา พูดเสียงไพเราะอ่อนหวานนักศึกษาชอบใจ พวกเราทำไปแล้วจึงรู้สึกว่ามันไม่ค่อยเหมาะใช่ไหมล่ะ และเพราะเรายังเป็นเด็กอยู่ ไม่เป็นไรอาจารย์อภัยให้ นักศึกษาชอบใจตบมือให้ พวกเราต้องการอะไรจึงพากันทำเช่นนี้ ให้บอกอาจารย์มา ตัวแทน

นักศึกษาตอบบอกอาจารย์ว่า ที่ทำเช่นนี้ เพราะต้องการอาหารให้ดีกว่านี้ และเปลี่ยนแม่ครัวด้วยทั้งชุด อาจารย์ตอบว่าไม่เป็นไร เดี๋ยวจะพิจารณาให้ และตั้งแต่นี้เป็นต้นไปจะจ่ายเงินให้หากินเองตามความพอใจ “จบ” วันต่อมาฝ่ายการเงินของวิทยาลัยนำเงินมาให้และหาซื้อกินเองไประยะหนึ่งก่อน เวลาผ่านไป 1 เดือน อาจารย์เรียกนักศึกษาเข้าประชุมชี้แจงเรื่องการกินอาหาร ให้นักศึกษามากินอาหารในโรงอาหารวิทยาลัยเหมือนเดิม ได้เปลี่ยนแม่ครัวชุดใหม่ทั้งหมด เปลี่ยนแปลงรายการอาหารตามความเหมาะสม เรื่องจึงจบลง

ร่วมเดินขบวนขับไล่พลเอกเผ่า ศรียานนท์

เมื่อ พ.ศ. 2500 ปลายปี มีการขัดแข้งการปกครองการบริหารบ้านเมือง ขัดกันระหว่าง พลเอกเผ่า ศรียานนท์ กับ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เกิดอะไรขึ้นกับการเมืองในสมัยนั้น พวกเราไม่เข้าใจ เพียงแต่อยากรู้อยากเห็น และนักศึกษาหลายคนอยากรู้เห็น ต่างพากันปีนรั้วเหล็กแหลมออกไปเดินขบวน อาจารย์ห้ามแล้วพวกนักศึกษาไม่ยอมฟัง พ่ออยากเห็นก็ตัดสินใจออกไปด้วย

พวกเราออกไปตั้งแต่ 18.00 น. ไปที่สนามหลวงเดินไป มีนักการเมืองเป็นผู้แทนราษฎรสุภาพสตรี จากอุบลราชธานี ขึ้นอภิปรายโจมตีพลเอกเผ่า และขอให้จอมพลสฤษดิ์ไล่ออกนอกประเทศ วันนี้ มีคนเข้าร่วมฟังประมาณ 50 คน ผู้ขึ้นกล่าวโจมตี พูดเสียงดัง ฟังชัด ผู้ฟังชอบใจตบมือให้ จนถึงเวลาประมาณ 19.00 น. ผู้แทนหญิงออกเดินทางนำขบวนมาจากสนามหลวงมายังบ้านพักจอมพลสฤษดิ์ พร้อมกับผู้ติดตามและพ่อก็มาด้วยมาที่บ้านสี่เสาเทเวศน์ ซึ่งเป็นบ้านพักของจอมพลสฤษดิ์ แล้วมายืนอภิปรายพูดโจมตี พลเอกเผ่าต่อที่หน้าประตูบ้านของพลเอกสฤต ธนรัตน์ ซึ่งบ้านสี่เสาเทเวศน์ อยู่ติดกับวิทยาลัยครูอาชีวศึกษา ห่างกันประมาณ 400 เมตร จากนั้นพวกเราที่เหลือ 6 คนพากันกลับช่วงเวลา 20.00 นาฬิกา พอเวลา 21.00 นาฬิกาได้ยินเสียงรถเกราะวิ่งจาก

สนามหลวงมายังบ้านจอมพลสฤษดิ์ มีรถหุ้มเกราะหลายคันเสียงดังกระหึ่มไปหมด จนต่อมาประมาณ 23.00 นาฬิกา ได้ยินเสียงปืนกลหลายนัดติด ๆ กัน ทราบภายหลังว่า รถเกราะของฝ่ายจอมพลสฤษดิ์ไปล้อมวังปารุส ซึ่งเป็นที่พักของพลเอกเผ่า และมาทราบภายหลังว่าพลเอกเผ่าได้บินออกนอกประเทศ เห็นหนังสือพิมพ์เขียนเป็นการ์ตูนล้อว่านำเงินไป 60 ล้าน มีกระเป๋าตัวด้วงคาบบินไป เขียนรูปกระเป๋า 60 ล้านด้วย ยังจำได้ชัดเจน เวลามองย้อนกลับไป ก็ยังอดขำไม่ได้ที่คนแค่ 50 คนก็ยังสามารถขับไล่ผู้มีอำนาจออกนอกประเทศได้

การเดินทางด้วยรถรางรอบเมือง และรถเมล์

ในตัวเมืองกรุงเทพฯ เมื่อ พ.ศ. 2500 มีรถเมล์วิ่งสายเดียว คือ บริษัทบุญเลิศ เป็นรถเมล์แดง ถ้านั่งรถเมล์ก็จะยืนอัดกันแน่น ยืนจับราว ราคารถเมล์ 50 สตางค์ ลงตามจุดต่าง ๆ ระยะทางไกลก็ยืนขาอ่อนกว่าจะถึงที่ลง ดังนั้นผู้โดยสารถ้าไม่มีธุระด่วนก็จะนั่งรถรางราคา 25 สตางค์ ดังพ่อ และเพื่อน ๆ ที่วิทยาลัย ชอบออกไปเที่ยวดูบ้านเมือง สำรวจกรุงเทพฯ ด้วยนั่งรถรางชมเมืองวิ่งไปเรื่อย ๆ สุดครึ่งวัน 50 สตางค์ วันหนึ่งมีเงิน 3 บาททั้งค่าอาหาร เที่ยวได้ทั้งวัน โดยเฉพาะวันเสาร์ – อาทิตย์

มีเรื่องที่น่าตื่นเต้นจากการเดินทางด้วยรถรางด้วยเหมือนกัน วันนั้นเป็นวันอาทิตย์ มีเพื่อนเป็นทหารยศสิบโท เขาพาไปเที่ยวดูสวนสัตว์ดุสิต นั่งรถราง ขึ้นจากสี่เสาเทเวศน์มาลงที่ลานพระรูปทรงม้า เพื่อเดินด้วยเท้าไปเขาดิน พอนั่งรถรางไปได้ครึ่งทาง รถยนต์วิ่งมาตามถนนลาดยางเป็นทางของรถยนต์ ทางรถรางนั้นจะมีรางผ่านตัดถนนรถยนต์ ไม่มีเครื่องขวางกั้นปล่อยโล่งอยู่ รถยนต์วิ่งมาตามทางมีความเร็วพอประมาณ ส่วนรถรางไม่ชลอแต่อย่างใด พ่อและเพื่อนมองดูแล้วรถยนต์ต้องชนรถรางแน่ พากันเตรียมพร้อมไว้ รถยนต์เข้าชนรถรางกลางคันจนรถรางล้มเอียงนอน ผู้โดยสารประมาณ 20 คน บาดเจ็บ

เล็กน้อย พ่อกับเพื่อนระวังตัวอยู่แล้วเลยไม่เป็นอะไร พ่อกับเพื่อนเดินทางต่อไปเพื่อชมสวนสัตว์ตามแผนเดิมที่ตั้งใจไว้ผู้โดยสารคนอื่นต่างก็แยกย้ายกันไป ตัวใครตัวมัน

ปิดเทอมหางานทำช่วยตัวเองเพื่อเก็บเงินเรียน

ช่วงปิดเทอม ปีการศึกษา 2500 ปีที่ 1 ไม่ได้กลับบ้าน ทางวิทยาลัยไม่ได้เลี้ยงอาหาร เพราะงบประมาณเขาให้นักศึกษากินเพียง 10 เดือน ปิดเทอม 2 เดือน ก็งดเพราะมีงบประมาณแค่นั้น ดังนั้น นักศึกษาทุกคนถ้าไม่กลับบ้านก็ต้องหางานทำ พ่อไม่ได้กลับบ้าน เพราะถ้าพ่อกลับบ้าน คนที่บ้านก็จะลำบาก เพราะทั้งพี่ ๆ น้อง ๆ ไม่มีรายได้อะไร ตลอดปีการศึกษานั้น ทางบ้านส่งเงินไปให้พ่อ 2 ครั้งๆ ละ 50 บาท เท่านั้น ส่วนพระครูสมุเปท่านได้ส่งไปให้ 100 บาท พ่อก็นำมาฝากธนาคารออมสินที่สาขาบางลำพูเพื่อสะสมไว้เรียน

การทำงานเริ่มจากวันละ 8 บาท เป็นงานที่อาจารย์ให้ทำ ขนอิฐหักไปถมที่ต่ำ ทำได้ 15 วัน ได้ย้ายไปทำงานก่อสร้างที่ทุ่งมหาเมฆได้วัน 20 บาท เป็นงานที่วิทยาลัยไปรับเหมามา ถือว่าเป็นค่าจ้างที่แพงในเวลานั้น ทำงานอยู่ 2 เดือน ได้เงินมาเก็บไว้ใช้จ่ายการภาคเรียน 2 ภาค

ปลายปีการศึกษา 2502 ออกฝึกสอนที่โรงเรียนช่างไม้สุรินทร์

การออกฝึกสอนครั้งนี้นักศึกษาเลือกตามใจสมัคร พ่อจึงเลือกมาบ้านตนเองเป็นการประหยัดด้วย มาทั้งหมด 5 คน มีคนต่างจังหวัดมาด้วย 3 คน การฝึกสอนเลือกวิชาที่ตนถนัด ฝึกสอน 3 เดือนกลับ เตรียมสอบปลายปีเดือนมีนาคม 2502 โดยทุกวิชาสอบทั้งหมดพร้อมกันในหนึ่งสัปดาห์ โดยทุกวิชาได้เกรด 3 จนวันสุดท้ายวันที่ 31 เดือนมีนาคม พ.ศ. 2502 อาจารย์ประชุมประกาศผลการเรียน

แจกใบประกาศนียบัตร นักศึกษาทุกคนอำลาอาจารย์ ลาเพื่อน ๆ แล้วแยกย้ายกันกลับภูมิลำเนา ต่างคนเดินทางกลับบ้านด้วยน้ำตานองหน้า

เริ่มชีวิตข้าราชการครู

ต้นเดือนเมษายน พ.ศ. 2502 พ่อไปรายงานตัวที่แผนกศึกษาธิการ เจ้าหน้าที่แสดงความดีใจที่เรียนสำเร็จมาจนได้บรรจุเป็นข้าราชการครู ในเดือนมิถุนายน พ.ศ. 2502 ให้เลือกโรงเรียน โดยเจ้าหน้าที่ให้ดูรายละเอียด โรงเรียนมีตำแหน่งครูว่าง 300 ตำแหน่ง พ่ออ่านแล้วมีตำแหน่งว่างโรงเรียนต่าง ๆ ทุกอำเภอ ในจังหวัดสุรินทร์ อ่านแล้วยังไม่เลือกโรงเรียน ไปสืบถามหาข้อมูลก่อน 15 วัน หลังจากการตัดสินใจแล้วมาบอกเจ้าหน้าที่แผนกศึกษาว่า เลือกลงโรงเรียนไหน อำเภออะไร ทางเจ้าหน้าที่ก็ทำเรื่องบรรจุให้ตามความต้องการ โดยพ่อตัดสินใจเลือกโรงเรียนบ้านเกาะแก้ว อำเภอสำโรงทาบ เจ้าหน้าที่ทำหนังสือเดินทาง ในหนังสือระบุวันบรรจุเป็นครูของพ่อ วันที่ 16 มิถุนายน 2502 ไปรายงานตัวที่อำเภอสำโรงทาบ นับได้ว่า ชีวิตการเป็นข้าราชการครูอย่างเต็มตัวคือวันนั้นเอง

เดินทางเข้าสู่โรงเรียนบ้านเกาะแก้ว เมื่อวันที่ 16 มิถุนายน 2502 เวลา 14.00 นาฬิกา โดยระยะทางจากเกาะแก้วถึงตัวอำเภอสำโรงทาบ ประมาณ 10 กิโลเมตร ระยะทางมีแต่ดินทราย ก่อนออกเดินพบเพื่อนครูเขาให้ยืมรถจักรยานขี่ไป พร้อมกับกระเป๋า 1 ใบ ตามทางมีแต่ดินทรายตลอดทางขี่จักรยานไม่ได้ต้องจูง เอากระเป๋าผูกหลังท้ายจักรยาน เดินทางไปได้ประมาณครึ่งทางอาการร้อนมาก แวะพัก เอาจักรยานจอดไว้ หลับไปพักหนึ่ง ตื่นมาตกใจรีบลุกไปขี่จักรยานไปได้โดยไม่มีดินทราย

มาถึงโรงเรียนอ่านป้ายโรงเรียน แต่มองหาโรงเรียนไม่เห็น มีต้นนุ่นบังอยู่ พอดูไปเห็นโรงเรียน เดินเข้าไปเห็นโรงเรียนแล้วท้อใจ อาคารเรียนทำเป็นโรงเรือนแบบเล้าไก่ หลังคามุงหญ้าคา โต๊ะเรียนใช้ปีกไม้ยาวทำเป็นโต๊ะ ม้านั่งก็ใช้ปีกไม้เป็นม้านั่ง มีนักเรียนรวม 100 คน มีครู 2 คน แต่วันนี้ครูใหญ่สอนคนเดียว ครูอีกท่านไม่มาสอนด้วยไม่ทราบสาเหตุ วันต่อมา ครูใหญ่ไปราชการที่อำเภอ พ่อสอนคนเดียว เด็ก 100 คน 4 ชั้น ป.1 - ป.4

เจอบททดสอบความซื่อสัตย์

ครูใหญ่ไปราชการ 2 วัน พ่อสอนคนเดียววันแรก วันที่ 2 ครูที่ขาดราชการมาสอน แล้วทำสมุดหมายเหตุ วันแรกพ่อไม่ได้เขียนเพราะครูใหญ่ไม่ได้บอกไว้ เขาเอาสมุดหมายเหตุมาเขียน ทั้ง ๆ ที่เขาไม่ได้มาทำการสอน เขาขาด แต่เขาลงเวลาว่าเขามาสอน พร้อมกับเขียนสมุดหมายเหตุว่า ข้าพเจ้าพร้อมกับนายดิเรก ถือกล้า มาทำการสอนตามปรกติ ครูใหญ่กลับมาอ่านสมุดหมายเหตุ เรียกพ่อไปถาม ทำไมถึงให้สมุดหมายเหตุเขาเขียน ผมไม่ทราบท่านไม่ได้บอกอะไรแก่ผมไว้ ผมเพิ่งมาสอนได้ 3 วัน ผมไม่รู้เรื่อง

ครูใหญ่พูดขึ้น คุณทำแบบที่รู้หรือไม่รู้ต้องมีความผิดทางวินัย เพราะเป็นการร่วมกันทำผิดวินัยครู ถ้ามีการสอบสวนคุณต้องมีความผิดด้วย แต่นี้ขอปิดเป็นความลับ อย่าแพร่งพรายใครรู้จะลำบาก

เหตุการณ์นี้ ทำเอาคืนวันนั้นพ่อนอนไม่หลับ มาสอนเพียง 3 วันก็เรื่องร้ายเข้ามาเกี่ยวข้องจนได้ ถ้าย้ายได้ก็อยากจะย้ายไปให้พ้น แต่นอนคิดไปคิดมาพิจารณาแล้ว นึกถึงคำสอนของเจ้าหน้าที่แผนกศึกษาธิการจังหวัดที่ได้ให้ข้อคิดก่อนเดินทางมารายงานตัวที่อำเภอสำโรงทาบก่อนเข้ามาโรงเรียนบ้านเกาะแก้ว ท่านบอกว่า *"คุณดิเรกไปเป็นครูต้องสู้ ต้องอดทน รักษาระเบียบวินัยให้ดี มีความซื่อสัตย์ ขยันหมั่นเพียร เสียสละนะ"* และเจ้าหน้าที่ท่านนั้น ยังได้ฝากหลักราชการ 10 ประการ ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 6 ที่เขาได้พิมพ์แจกแก่ข้าราชการเมื่อ พ.ศ. 2475 เพื่อข้าราชการได้ปฏิบัติตาม ดังนี้

"หลักราชการ 10 ประการ"

1. ความสามารถ
2. ความเพียร
3. ความไหวพริบ
4. ความรู้เท่าถึงการ
5. ความซื่อตรงต่อหน้าที่
6. ความซื่อตรงต่อคนทั่วไป
7. ความรู้นิสัยคน
8. ความรู้จักผ่อนพัน
9. ความมีหลักฐาน
10. ความจงรักภักดี

ท่านบอกว่า *"ถ้าเราทั้ง 2 ปฏิบัติตามหลักราชการ 10 ประการก็จะเจริญก้าวหน้าไปตลอดการ จงจำไว้นะ"*

และหลังจากวันนั้น ครูคนที่ขาดราชการก็ไม่มาสอนอีก 15 วัน โดยไม่ทราบสาเหตุ ครูใหญ่ท่านเป็นคนใจดีมีเมตตา ท่านเดินทางไปตามถึงบ้านด้วยการเดินเท้า บ้านครูคนดังกล่าวอยู่ห่างจากอำเภอไปประมาณ 10 กิโลเมตร โรงเรียนบ้านเกาะแก้วห่างจากอำเภอประมาณ 10 กิโลเมตร รวมแล้วครูใหญ่ต้องเดินทางไป

ตามครูที่ขาดราชการ 20 กิโลเมตร รวมการเดินทางด้วยเท้าไปตามครูที่ขาดราชการไปกลับเป็นระยะทาง 40 กิโลเมตร ครูใหญ่มาเล่าให้พ่อฟังว่า พอไปถึงบ้านครูคนนั้น เขากำลังกินเหล้าสาโท กับเพื่อนนักเลงคนหนึ่ง ครูใหญ่ท่านได้เดินไปบอกให้เขาไปที่โรงเรียนเพื่อจะสอบถามสาเหตุที่ไม่ไปสอน เพื่อจะได้ช่วยแก้ไขไม่ให้ถูกสอบสวนไล่ออกจากราชการ แต่ถ้าไม่ไปโรงเรียนภายในวันรุ่งขึ้น ครูใหญ่จำเป็นต้องรายงานอำเภอ เมื่อรายงานอำเภอแล้ว ความผิดนี้ก็คือต้องถูกไล่ออกจากราชการ

เพื่อนนักเลงที่ร่วมวงสุราได้ท้าให้ครูใหญ่รายงานอำเภอ เขาพูดว่าถ้าครูใหญ่รายงานอำเภอ เพื่อนเขาถูกไล่ออกจากราชการ เขาจะเอาปืนมายิงครูใหญ่ทิ้ง ครูใหญ่จึงต้องเดินทางกลับมาโรงเรียน และสุดท้ายครูคนนี้ได้ถูกไล่ออกจากราชการครูโดยไม่ต้องสอบสวน เพราะขาดราชการเกิน 15 วัน ในช่วงเดือนกรกฎาคม 2502 เพราะเขาไม่ได้มาโรงเรียนมาพบครูใหญ่ เพราะเขาเชื่อเพื่อนที่ร่วมวงสุรา

อยู่มาวันหนึ่งครูท่านนี้ได้เข้ามาหาครูใหญ่ บอกว่ารู้สึกสำนึกตัวได้เมื่อมีคำสั่งไล่ออกจากครูแล้ว เขาเสียใจ ที่ตัวเองติดสุรา จนขาดสติ ลืมทุก ๆ อย่าง แม้ตำแหน่งหน้าที่ เขามาเก็บเสื้อผ้าข้าวของที่บ้าน พักครู แล้วเดินกลับความด้วยความเศร้า

ต้องรับภาระใหญ่แบบไม่ทันตั้งตัว

พ่อมาสอนอยู่ได้ 8 เดือนเท่านั้น ก็ได้รับคำสั่งรักษาการแทนครูใหญ่ ด้วยเหตุที่ 2 เดือนก่อนพ่อจะย้ายไป ครูใหญ่เพิ่งถูกหัวหน้านิคมเกาะแก้วร้องเรียนต่อศึกษาอำเภอในข้อหา 8 ข้อหา เท่าที่จำได้มีอยู่ 3 ข้อหาคือ

1. ครูใหญ่ สอนไม่ตรงเวลา
2. ครูใหญ่ สอนไม่มีตารางสอน

3. ครูใหญ่ สอนไม่มีหลักสูตร

ท่านจึงอยู่ไม่ได้ ขอย้ายไปที่อื่น ต่อมามีครูหนุ่ม เป็นครูบรรจุใหม่มา 1 คน รวมทั้งโรงเรียนมีครู 2 คนกับรวมกับพ่อ

เริ่มสร้างและพัฒนาโรงเรียนบ้านเกาะแก้ว

พ่อและครูอีกคนต้องสอนนักเรียนในโรงเรียนที่สภาพไม่พร้อมเกือบ 2 ปี จนกระทั่ง ระหว่างเดือน พฤษภาคม 2504 คณะชาวบ้านและหัวหน้านิคมสร้างตนเองได้ไปซื้อเสาไม้ เป็นเสาไม้เต็งขนาดยาว 4.00 เมตร จำนวน 18 ต้น ราคาต้นละ 25 บาท โดยไม้อยู่ที่เขตอำเภอสังขะ ซึ่งเป็นอำเภอหนึ่งของจังหวัดสุรินทร์โดยผ่านอำเภอปรางกู่ จังหวัดศรีสะเกษไปทางทิศใต้ถึงที่ขนไม้ นำเกวียน 10 เล่มมาบรรทุก โดยระยะทางประมาณ 30 กิโลเมตร ทั้งไปและกลับรวมระยะทางประมาณ 60 กิโลเมตร จริง ๆ ต้องไปค้างคืน แต่วันนั้นไปไม่ค้างคืนเร่งเดินทางไปและกลับมาถึงบ้านเกือบรุ่งเช้า

พ่อจำเป็นต้องไปด้วยเพราะหัวหน้านิคมสร้างตนเองเขาไปแต่เขาขี่ม้าไป พ่อต้องเดินคุมกองเกวียนไปเรื่อย ๆ บางแห่งมีโคลนตมต้องช่วยเข็นวัวให้ลากไปให้ได้ จำได้ว่าเหนื่อยแสนสาหัส อาหารเย็นก็ไม่ได้ตกถึงท้อง มีเพียงน้ำดื่ม พ่อเดินมาตามเกวียนมาถึงบ้านเกาะแก้วเกือบรุ่งเช้า

แต่เสาไม้ที่ได้มา ยังทำอะไรไม่ได้เพราะไม่มีงบประมาณ จนกระทั่งเมื่อกลางเดือนตุลาคม พ.ศ. 2506 ท่านศึกษาธิการภาคจากจังหวัดนครราชสีมา พร้อมกับศึกษาธิการจังหวัดสุรินทร์และศึกษานิเทศน์ ทั้งเจ้าหน้าที่ที่ทำงานในแผนกศึกษาธิการจังหวัดสุรินทร์ได้เดินทางออกตรวจโรงเรียน โดยนั่งช้าง 5 เชือก เป็นพาหนะ เดินทางตรวจโรงเรียน ตามอำเภอต่าง ๆ ดังนี้ อำเภอปราสาท อำเภอปรางกู่ อำเภอสำโรงทาบอำเภอศรีขรภูมิ และอำเภอเมือง ซึ่งจะต้องใช้เวลาการ

ออกตรวจโรงเรียนคราวนี้ต้องใช้เวลานานถึงครึ่งเดือน ทางคณะตรวจงานเดินมาโรงเรียนบ้านเกาะแก้วที่พ่อสอน ช่วงเดือนตุลาคม พ.ศ. 2506 ซึ่งเป็นช่วงที่น้ำยังไม่แห้ง ทางเดินผ่านป่ามีห้วยชื่อห้วยทับทันกั้นเขตปรางกู่กับสำโรงทาบ ก่อนเข้าถึงบ้านเกาะแก้ว ถนนเต็มไปด้วยโคลนตม มีช้าง1เชือก ตกหลุมติดโคลน มันพยายามยกตัวกระโดดออกจากหลุมโคลนทำให้ศึกษาธาการภาคท่านตกลงจากหลังช้าง โชคดีว่าไม่ได้เป็นอะไรมาก กว่าจะมาถึงโรงเรียนก็เป็นเวลาประมาณ 20.00 นาฬิกา

ชาวบ้านมาช่วยทำอาหารเลี้ยงต้อนรับ แล้วท่านศึกษาธิการภาคนอนเล่นพักผ่อน พ่อเห็นเป็นโอกาสเหมาะ จึงถือโอกาสเข้าไปกราบท่าน ท่านให้ช่วยนวดขา แขนให้ท่าน พ่อได้โอกาสเหมาะสมจึงของบประมาณสร้างโรงเรียนโดยทุนสมทบ กับเสาไม้ 18 ต้นที่ท่านเห็นอยู่ ที่กองอยู่นี้แล้ว ท่านรับปากให้งบประมาณมาสร้างเป็นงบประมาณสมทบวัสดุก่อสร้างที่โรงเรียนมีแล้วเสา 18 ต้น และท่านก็ได้ทำตามที่รับปากโดยให้งบประมาณมาสร้างโรงเรียนในปีถัดมาคือปี พ.ศ. 2507 โดยทางอำเภอได้ให้ผู้รับเหมาดำเนินการสร้างช่วงเดือนมีนาคม พ.ศ. 2507 ใช้เวลา 3 เดือนก็เสร็จเรียบร้อย เป็นอาคารเรียน 3 ห้องเรียน

เป็นเหตุการณ์ที่พ่อภูมิใจและดีใจมากที่ได้ดำเนินการของบประมาณสมทบได้ จนสร้างโรงเรียนได้สำเร็จ ทำให้ลูกหลานได้มีที่เรียนที่เป็นเรื่องเป็นราวเสียที

ได้รับการแต่งตั้งให้เป็นครูใหญ่โรงเรียนบ้านตะมะ

ขอเล่าย้อนหลัง ไปเมื่อปี พ.ศ. 2506 ที่ท่านศึกษาธิการภาคและคณะออกตรวจโรงเรียนโดยอาศัยช้าง 5 เชือกเป็นพาหนะ พักที่บ้านเกาะแก้ว เยี่ยมเยียนครูโรงเรียนบ้านเกาะแก้วและให้งบประมาณสร้างโรงเรียนบ้านเกาะแก้วที่พ่อเล่าไปแล้ว ตอนเช้าหลังรับประทานอาหารเช้าเสร็จแล้ว ท่านได้พาคณะเดินต่อไปเพื่อตรวจโรงเรียนบ้านตะมะ ซึ่งอยู่ห่างจากโรงเรียนบ้านเกาะแก้วประมาณ 5 กิโลเมตร แต่ปรากฏว่า เวลา 10.00 นาฬิกาแล้ว โรงเรียนบ้านตะมะมีครู 3 ท่าน แต่ยังไม่มีครูแม้แต่ท่านเดียวมาโรงเรียน ท่านศึกษาธิการภาคจึงตีระฆังขึ้นเรียน ทั้งศึกษานิเทศน์ และทั้งคณะจึงเข้าสอนนักเรียนเป็นครูประจำชั้น ป.1 - ป.4 สอนไป 1 ชั่วโมงก็ยังไม่มีครูเข้ามา จนถึงเวลา 12.00 นาฬิกา ศึกษาธิการภาคจึงสั่งนักเรียนให้กลับบ้าน และท่านเขียนสมุดหมายเหตุ แจ้งว่าครูขาดราชการทั้ง 3 คน ให้ศึกษาธิการอำเภอตั้งกรรมการสอบสวนทางวินัย ผลการสอบสวนปรากฏว่าครูใหญ่ได้ลาออก อีกคนถูกย้ายไปที่อื่น ยังเหลือครู 1 คนสอนนักเรียน 60 คน และไม่รู้ว่าด้วยเหตุผลอะไร ต่อมาโรงเรียนบ้านตะมะได้มีชื่อใหม่ว่า *"โรงเรียนช้างเหยียบ"* ทำให้พอจะมีคำสั่งย้ายครูใหญ่คนไหนไปประจำที่นี้ ก็ไม่ยอมไป เพราะเกรงถูกช้างเหยียบ ทางอำเภอจึงจำต้องปล่อยให้ครู 1 คน สอนนักเรียน 60 คน อยู่มาหลายเดือน

จนท้ายที่สุดท่านศึกษาธิการอำเภอสำโรงทาบได้มาหาพ่อ และขอร้องให้พ่อย้ายไปดำรงตำแหน่งครูใหญ่โรงเรียนบ้านตะมะ เพื่อช่วยแก้ปัญหาไปก่อน เพื่อเห็นแก่ชาติ บ้านเมือง และเด็กตาดำดำ พ่อจึงได้ตัดสินใจไปตามคำสั่ง และท่านศึกษาธิการจังหวัดสุรินทร์ มีคำสั่งแต่งตั้งพ่อให้ไปดำรงตำแหน่งครูใหญ่โรงเรียนบ้านตะมะ เมื่อต้นเดือน พฤษภาคม พ.ศ. 2507

มาสอนวันแรกเห็นอาคารเรียนทรุดโทรมมากไม่น่าเป็นสถานที่เรียน มองดูสภาพทั่วไปของโรงเรียนโดยภาพรวมแล้วน่าจะเป็นสถานที่ทำบุญของชาวบ้านมากกว่า ทั้งพื้น ฝา สังกะสี ชำรุด ผุ ฝาก็กันแดด ลม ฝน ไม่ได้ พื้นยกสูง 1.50 เมตร มีบันได 5 ขั้น เนื้อที่ดินเป็นที่จับจองของชาวบ้าน 2 ไร่ หมู่บ้านตะมะมี 10 หลังคาเรือน ถนนเข้ามาจากเขตนิคมประมาณ 1 กิโลเมตร เป็นทางเกวียน ทางแคบ มีจำนวนนักเรียน 60 คน มีครู 2 คนรวมกับพ่อ

หลังจากมานั่งคิดทบทวนพิจารณาดูหลังจากอยู่มาครบ 5 วัน จึงตัดสินใจพูดคุยกับผู้ปกครองนักเรียนว่าจะขออนุญาตให้ย้ายโรงเรียน แต่ไม่ให้รื้ออาคารเรียน เพราะไว้เป็นที่ทำบุญของชาวบ้านตะมะและเมื่อผู้ปกครองนักเรียนอนุญาตให้ย้ายโรงเรียนแล้ว พ่อก็เดินไปสำรวจที่ดินในเขตนิคมห่างจากโรงเรียนเดิม 2 กิโลเมตร มีหนองกระจานอยู่ติดถนน เนื้อที่ประมาณ 6 ไร่ หลังหนองกระจานมีที่เป็นป่าละเมาะว่างอยู่ประมาณ 6 ไร่ ห่างจากถนนใหญ่ประมาณ 300 เมตร เมื่อเห็นที่ดินแล้วตัดสินใจขอกับเจ้าหน้าที่นิคม เจ้าหน้าที่นิคมบอกอนุญาต พ่อจึงได้ขอให้เจ้าหน้าที่นิคมให้ช่วยเรียนท่านประชาสงเคราะห์จังหวัดด้วย

หลังจากย้ายมาได้ 7 วัน ก็เริ่มสร้างอาคารเรียนแบบชั่วคราว ชาวบ้านผู้ปกครองนักเรียนประมาณ 30 คน ระดมกำลังสร้างอาคารเรียนกว้าง 4 เมตร ยาว 16 เมตร เสายาว 3 เมตร จัดเป็นห้องเรียน 4 ห้อง ๆ ละ 4 เมตร จัดเป็นห้องเรียนได้ 4 ห้อง ป.1 – ป.4 หลังคามุงหญ้าคา ส่วนฝาก็นำแก่นปอมาสานทำฝา ภายใน

1 สัปดาห์อาคารเรียนก็เสร็จเรียบร้อย โต๊ะเรียนมานั่งเรียนใช้ปีกไม้ไม่ต้องหาโต๊ะม้านั่งเลย ในที่สุดอาคารเรียนก็สำเร็จไปด้วยความเรียบร้อย โดยแรงความสามัคคีของชาวบ้าน ผู้ปกครองนักเรียน เป็นการพิสูจน์คำที่ว่า *"ความสามัคคีคือพลังอันยิ่งใหญ่"*

ในเดือนธันวาคม พ.ศ. 2509 ได้จัดหาเสาไม้แก่นขนาดจำนวน 18 ต้น เพื่อสร้างเป็นอาคารถาวร โดยนำวัสดุก่อสร้างนี้สมทบกับเงินของรัฐบาล ชาวบ้านได้ร่วมมือกันจัดหาเงินซื้อเสาต้นละ 45 บาท โดยมีรถรับขนส่งให้มาถึงโรงเรียน เมื่อได้เสาครบทุกต้นแล้ว ก็เก็บไว้อย่างดีไม่ให้ถูกแดดและฝน รองบประมาณสมทบและพ่อต้องรอต่อมาอีกเกือบ 3 ปี จนถึงพ.ศ. 2512 จึงได้งบประมาณมาสร้างอาคารเรียนได้สำเร็จ 3 ห้องเรียน ทางอำเภอได้เชิญผู้ว่าราชการจังหวัดคือ นายวิเชียร ศรีมันตระ ผู้ว่าราชการจังหวัดสุรินทร์ มาเปิดป้ายโรงเรียนด้วย โดยทางศึกษาธิการอำเภอ เจ้าหน้าที่และชาวบ้านได้ดำเนินการให้ทั้งหมดทั้งสิ่งของอาหารต้อนรับ เปิดป้ายเสร็จแล้วท่านผู้ว่าราชการจังหวัดได้นั่งที่ปรำพิธีต้อนรับนั่งสนทนากับชาวบ้าน ขณะนั้น ลูกชายพ่ออายุได้ 4 ขวบ ได้เข้าไปกราบท่านผู้ว่าราชการจังหวัด ท่านเอ็นดูยิ้มชอบใจ แล้วให้องุ่นมา 1 ตะกร้าใหญ่ๆ

พ่อเชื่อว่า การได้งบประมาณสมทบมาสร้างครั้งนี้ด้วยอนุภาพแห่งบุญกุศลที่พ่ออดทน เสียสละ สู้ ปฏิบัติตามหลักราชการของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าฯ รัชกาลที่ 6 ที่พ่อได้เล่าไปก่อนหน้านี้

ถูกทดสอบความซื่อสัตย์อีกครั้ง

หลังจากผู้ว่าราชการ วิเชียร ศรีมันตระ มาเปิดป้ายโรงเรียนแล้ว พ่อก็ได้งบประมาณขุดบ่อน้ำตื้น 1 บ่อเพื่อเก็บน้ำเอาไว้ให้โรงเรียนใช้ ในขณะคนงานของผู้รับเหมาขุดบ่อ พ่อเดินไปดูบอกคนงานขุดให้ลึกเพื่อเอาถังลงให้ครบ แต่คนงานของผู้รับเหมาขุดบ่อ บอกว่าผู้รับเหมาให้ขุดแค่นี้เอง พ่อจึงบอกคนงานว่าถ้าไม่

ถูกต้องก็เซ็นรับไม่ได้ตามระเบียบ พ่อเดินออกมาจากที่ขุดบ่อ ห่างจากบ่อ โดยพ่อยืนห่างจากตัวบ่อประมาณ 10 เมตร เห็นผู้รับเหมายืนคุยกับคนงานขุดบ่อ แล้วผู้รับเหมาก็พูดตะโกนมายังพ่อ เสียงดังด้วยความโกรธจัด พร้อมขณะนั้นเขาชักปืนพกจากเอวยิงขู่ขึ้นฟ้า 3 นัดซ้อน ๆ กัน พ่อยังยืนอยู่ที่เดิมโดยไม่สะทกสะท้าน สักพักหนึ่งเขาก็กลับ และพ่อก็ไม่ได้เซ็นรับรองงานขุดบ่อที่ว่า แต่สุดท้ายเขาก็เบิกเงินได้ด้วยวิธีการนอกระเบียบ ซึ่งพ่อถือว่าพ่อได้ทำหน้าที่ที่พ่อต้องทำอย่างดีที่สุดแล้ว พ่อเชื่อว่า *"ซื่อกินไม่หมด คดกินไม่นาน"*

ขอลดตำแหน่งเพื่อให้ได้ย้ายมาอยู่กับใกล้ครอบครัว

หลังจากผ่านชีวิตการเป็นครู 13 ปีตั้งแต่พ.ศ. 2502 - 2513 ได้สร้างโรงเรียนไป 2 โรงเรียน คือ โรงเรียนบ้านเกาะแก้วและโรงเรียนบ้านตะมะ ซึ่งที่สำเร็จได้ก็ด้วยการเสียสละ ความอดทน ความขยันหมั่นเพียร ต่อสู้กับอุปสรรค ปัญหาต่าง ๆ ไม่เห็นแก่การเหน็ดเหนื่อย สู้งาน พาชาวบ้าน หาวัสดุก่อสร้างสมทบจนสำเร็จได้ในที่สุด

แต่ในที่สุดพ่อคิดว่า อยากจะย้ายกลับบ้านภูมิลำเนา เพื่อสะดวกและคล่องตัวในการทำงาน จึงขอลดตำแหน่งจากการดำรงตำแหน่งครูใหญ่ ขอลดตำแหน่งมาเป็นครูสายผู้สอนเพื่อจะได้กลับมาเป็นครูที่ โรงเรียนบ้านสำโรงนาดี แต่หลังจากเป็นครูสายผู้สอนได้ 2 ปีกว่า ๆ ชีวิตพ่อก็เกิดการเปลี่ยนแปลงอีกครั้ง เพราะระหว่างนั้นตำแหน่งครูใหญ่ที่โรงเรียนบ้านจักจรูก หนึ่งในโรงเรียนในเขตตำบลนาดีได้ว่างลง ทางศึกษาธิการอำเภอจึงได้

ทาบทามให้พ่อไปดำรงตำแหน่งนี้ในเดือนพฤษภาคม 2516 พ่อมาคิดชั่งหลายๆ อย่าง แล้วได้ตัดสินใจไปหานายอำเภอบอกท่านว่า *"ผมขออยู่ที่เดิม ผมจะขอเป็นครูสายผู้สอน"* นายอำเภอท่านตอบว่า *"คุณดิเรกก็แปลกนะ มีแต่คนอยากได้ตำแหน่งสูง แต่เรากลับไม่อยากได้ตำแหน่งสูง"* จากนั้นท่านได้พูดปลอบใจว่า *"เอาอย่างนี้ก็แล้วกันนะ คุณดิเรก ลองไปสอนดูก่อนสัก 2-3 เดือน เดี๋ยวจะพิจารณาให้ย้ายกลับคืน ทั้งนี้เพราะคำสั่งย้ายไปได้ 1 เดือน จะเปลี่ยนแปลงคำสั่งก็ไม่ได้"* พ่อก็ตอบตกลง คิดว่านายอำเภอคงไม่โกหก คอยอยู่ทำงานไปรอไปก็เงียบหายเป็นปี ก็ไม่มีคำสั่งย้ายกลับ จนนายอำเภอย้ายไปทางอื่น มารู้สึกตัวเมื่อสายเสียแล้ว ว่านายอำเภอมีวิธีทำงานการบริหารบุคคลเหนือชั้น

ชีวิตการเป็นครูใหญ่โรงเรียนบ้านจักจรูก ไม่พ้นไปสร้างโรงเรียนใหม่

สภาพโรงเรียนบ้านจักจรูกในวันที่ไปถึง ไม่ได้มีสภาพที่ดีสักเท่าไหร่ เป็นโรงเรียนที่มีสภาพทรุดโทรม เพราะอยู่มาแล้วกว่า 30 ปี พ่อไปเริ่มงานเมื่อปี พ.ศ. 2516 ก็เริ่มหาหนทางที่จะสร้างและปรับปรุงโรงเรียนให้ดีกว่าเดิม ซึ่งกว่าจะเริ่มเป็นรูป

เป็นร่างได้ เข้าปี พ.ศ. 2518 ที่พ่อได้วัสดุก่อสร้างไม้หลายประเภทจากประชาสงเคราะห์ จังหวัดสุรินทร์

เป็นจังหวะที่ดีคือ เมื่อปีพ.ศ. 2514 ได้ไฟไหม้เมืองสุรินทร์ครั้งใหญ่ กินพื้นที่ตลอดทั้งสี่ทิศเป็นบริเวณกว้างหมดไปครึ่งค่อนตัวเมืองสุรินทร์ ในช่วงเวลานั้นเจ้าหน้าที่ประชาสงเคราะห์ได้จัดที่เป็นห้อง ๆ ให้แต่ละครอบครัวที่ประสบอัคคีภัยได้เข้าพักอาศัยชั่วคราวจำนวน 28 ห้อง โดยได้พักอยู่ชั่วคราวเป็นเวลานานเกือบสองปี หลังจากนั้นให้ไปหาที่พักเอง และเมื่อทุกครอบครัวได้ย้ายออกไปหมดแล้วก็จะต้องทำการรื้อถอนห้องพักเหล่านี้

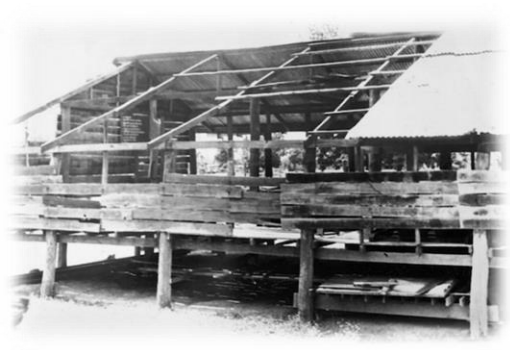

เป็นช่วงประจวบเหมาะ เพราะตอนนั้นคุณชัยยุทธ บุตรน้อย เป็นนักเรียนรุ่นเดียวกันเรียนที่วิทยาลัยครูอาชีวศึกษาสี่เสาเทเวศร์ เมื่อช่วงปี พ.ศ. 2500 – 2501 เขามาทำงานที่สุรินทร์ในตำแหน่งหัวหน้าประชาสงเคราะห์ ทำงานในแผนกประชาสงเคราะห์บนศาลากลางจังหวัด เราได้พบกัน พ่อจึงได้แจ้งเรื่องของโรงเรียนบ้านจักจรูกให้เขาฟัง เขาบอกให้พ่อถ่ายรูปอาคารเรียนโรงเรียนบ้านจักจรูก พร้อมให้ทำหนังสือขอวัสดุก่อสร้างที่สร้างให้ผู้ประสบอัคคีไฟที่กำลังถึงเวลาที่จะรื้อถอนทั้งหมด ไปสร้างอาคารเรียนโรงเรียนบ้านจักจรูก พ่อก็ดำเนินการทุกอย่างตามที่คุณชัยยุทธแนะนำ

และช่วงเดือน มกราคม พ.ศ. 2518 ทางราชการได้อนุมัติให้วัสดุก่อสร้างทั้งหมด 28 ห้องมาที่โรงเรียนบ้านจักจรูก ผู้ใหญ่บ้านพร้อมกับชาวบ้านจักจรูก ได้ร่วมใจ

กันไปรื้อถอนเอาวัสดุก่อสร้างที่เป็นไม้หลายประเภทที่มีจำนวนมากถึง 5 คันรถสิบล้อ เรานำมาเก็บไว้ที่โรงเรือนเก็บไม้ที่ทำไว้อย่างดี เพื่อรอการจัดหาทุนสร้างอาคารเรียนในโอกาสต่อไป

ในตอนนั้น ผู้ว่าราชการจังหวัดสุรินทร์ได้สั่งปลัดอำเภอเมืองสุรินทร์ให้พาพ่อไปพบท่าน ท่านบอกกับพ่อว่า ไม้ที่ได้ไปให้เอาไปเก็บรักษาไว้ให้ดีอย่าได้เสียหาย อีก 3 เดือนจะให้เงินงบประมาณไปสร้างโรงเรียน พ่อรับปากท่านแล้วลากลับ

และต้นเดือนมีนาคม พ.ศ. 2518 พ่อก็ได้รับเงินงบประมาณตามที่ผู้ว่าราชการได้รับปากไว้ โดยเราสร้างโรงเรียนบ้านจักจรูกปลายเดือนมีนาคม พ.ศ. 2518 ช่างผู้รับเหมาต้องสร้างด้วยความประหยัด เพราะเงินงบประมาณสมทบได้มา 20,000 บาท (สองหมื่นบาท) แต่ก็สามารถสร้างอาคารเรียนได้ 1 หลังมี 3 ห้องเรียน ยกพื้นสูงหนึ่งเมตร พอสร้างจริง ๆ ไม้ที่ได้มาก็ไม่พอ ต้องไปขอไม้ที่วัดบ้านนาเกา ซึ่งหลวงตาดาเจ้าอาวาสวัดบ้านนาเกาท่านได้เมตตาช่วยมา จนสำเร็จได้ในที่สุด

นอกจากอาคารเรียนแล้ว พ่อยังได้เมตตาจากพระครูวิมลขันติธรรม เจ้าอาวาสวัดชุมพลสุทธาวาส สุรินทร์ มอบเสาธงเหล็กให้ระหว่างเดือน พฤษภาคม พ.ศ. 2518 โดยท่านได้นำเสาธงเหล็ก มามอบให้พร้อมนำช่างมาติดตั้งเสาธงเหล็กให้เรียบร้อย

ส่วนเรื่องโต๊ะ เก้าอี้นักเรียน ทั้งชาวบ้าน ผู้ปกครอง และนักเรียนทั้งหมู่บ้าน ได้ช่วยกันนำไม้เศษที่เหลือมาทำเป็นโต๊ะนักเรียนได้ครบถ้วนเพียงพอกับจำนวนนักเรียน

เมื่อมองย้อนกลับไป ที่พ่อสร้างโรงเรียนบ้านจักจรูกสำเร็จได้เพราะว่า

1. ผู้ว่าราชการจังหวัดเห็นความสำคัญของการศึกษา
2. คุณชัยยุทธ บุตรน้อย เพื่อนของพ่อมีความเมตตาช่วยเหลือ เพราะเขาเคยเป็นครูมาก่อน
3. พระครูวิมลขันติธรรม มีเมตตาและเห็นความสำคัญของโรงเรียน
4. ผู้ปกครองมีความสามัคคีช่วยเหลือโรงเรียน สละเวลา แรงงาน ช่วยเหลือจนโรงเรียนได้สร้างสำเร็จไปด้วยดี

กลับดำรงตำแหน่งแทนครูใหญ่โรงเรียนบ้านสำโรงนาดีและเป็นประธานกลุ่มนาดี

พ่อเป็นครูใหญ่ที่โรงเรียนบ้านจักจรูกจนถึงต้นเดือนมีนาคม พ.ศ. 2519 ก็ได้รับคำสั่งให้กลับมาดำรงตำแหน่งแทนครูใหญ่โรงเรียนบ้านสำโรงนาดี และได้รับเลือกให้เป็นประธานกลุ่มโรงเรียนในตำบลนาดี เป็นเวลา 2 ปี แล้วถูกโยกย้ายต่อไปอีกครั้ง

ตำแหน่งครูใหญ่โรงเรียนบ้านนาตังตระแบกเป็นช่วงเวลาของการได้สร้างและถูกท้าทาย

พ่อเดินทางมารับตำแหน่งครูใหญ่โรงเรียนบ้านนาตังตระแบกในปลายเดือนมีนาคม พ.ศ. 2522 เดินทางไปโรงเรียนด้วยรถจักรยานยนต์ ไปถึงครั้งแรกมีครูชาย 3 คนมาต้อนรับและ

เดินไปโรงเรียนด้วยกัน ถึงโรงเรียนเวลา 09.00 น. นักเรียนเข้าห้องเรียนแล้วได้ทักทายครูตามธรรมเนียม เวลา 15.00 นาฬิกา มีการประชุมแนะนำเบื้องต้น โรงเรียนแห่งนี้ในเวลานั้นมีครูชาย 4 คน มีครูสตรี 7 คน นักการ 1 คน และมีอาคารเรียนไม้ สองชั้น 1 หลัง นักเรียนที่มาเรียน มาจากหมู่บ้านถึง 4 หมู่บ้าน

ปัญหาที่พ่อเจอและต้องแก้ไขโดยเร่งด่วน คือ

1. ปัญหาบุคลากร
   - ครูชายบางคนชอบดื่มสุรา มาทำการสอนจนครองสติไม่ได้
   - บางคนมาทำการสาย มาไม่ทันโรงเรียน มาทำการสอนนั่งหลับในห้องเรียนประจำ
   - บางรายชอบเล่นการพนัน
2. ปัญหาอาคารเรียน

   ห้องเรียนไม่พอกับจำนวนเด็ก ต้องเร่งด่วนจัดหาที่เรียนให้เพียงพอ
3. ปัญหาชุมชน

   ผู้ปกครองนักเรียนและชาวบ้านไม่ทราบ ไม่รู้บทบาทหน้าที่ของผู้บริหารโรงเรียน (ครูใหญ่) เขาคิดว่าครูใหญ่มีหน้าที่เข้าหมู่บ้าน เข้ากับชาวบ้าน คลุกคลีกับผู้ปกครองนักเรียน ดื่มสุรากับชาวบ้าน จึงเป็นครูใหญ่ที่ดี เพราะเขาเคยเห็นตัวอย่างครูใหญ่อื่น ๆ มาอย่างนั้น

เผชิญมรสุมการทำงาน

พ่อได้ตั้งกรรมการสอบสวนเอาผิดทางวินัยกับครูชายคนหนึ่งที่ดื่มสุรา เมาสุราครองสติไม่ได้ไปสอนนักเรียนประจำ เขาเป็นครูที่อยู่ในหมู่บ้านมีญาติอยู่ในหมู่บ้าน คงเป็นด้วยเขากลัวว่าจะถูกไล่ออกจากราชการครู จึงได้รวมญาติพี่น้องเพื่อนฝูงมาตั้งวงดื่มเหล้ากัน 2 วันช่วงวันเสาร์และวันอาทิตย์ และในวันจันทร์เวลา 09.00 นาฬิกา พวกเขาได้พากันรวมตัวเดินขบวนประท้วง มีป้ายด่าทอ แต่

วันนั้นพ่อไม่อยู่ไปประชุมกลุ่มครูใหญ่ เมื่อพ่อกลับมาถึงโรงเรียน ก็เห็นมีคนนั่งตามถนนรอบนอกรั้วโรงเรียนอยู่ประมาณ 10 คน ต่อจากนั้นประมาณ 20 นาที เห็นหัวหน้าเดินขบวนและพรรคพวกอีก 5 คน ยืนอยู่ในสนามริมรั้วทางทิศใต้ของสนามหน้าโรงเรียน ประกาศโจมตีการทำงานของพ่อในเรื่องเหล่านี้ คือ

1. ครูใหญ่ไม่ให้ฉายหนังกลางแปลงในโรงเรียน
2. ครูใหญ่ไม่ให้ชาวบ้านใช้น้ำบาดาลในโรงเรียน
3. ครูใหญ่เคร่งครัดไม่ผ่อนผัน
4. ครูใหญ่ไม่เข้าชาวบ้าน ไม่ดื่มสุรา เฮฮากับชาวบ้าน
5. ครูใหญ่นิยมศรัทธาพระธรรมยุติ

วันต่อมานายอำเภอกับหัวหน้าการประถมศึกษามาสอบข้อเท็จจริง โดยได้เรียกผู้ใหญ่บ้านทั้ง 4 หมู่บ้านมาถามปัญหาที่เกิดขึ้น ผู้ใหญ่บ้านบอกนายอำเภอว่าไม่ทราบเรื่องที่เกิด และไม่เห็นด้วยที่มีเรื่องนี้เกิดขึ้น ผู้ใหญ่บอกนายอำเภอว่าลูกบ้านเกิดความเข้าใจผิด ไม่เข้าใจเรื่องทางราชการ และได้ขอโทษแทนชาวบ้านด้วย เรื่องก็เลยจบลง

และหลังจากเดินขบวนได้ 5 วัน ผู้ใหญ่บ้านและกรรมการศึกษาพร้อมชาวบ้านทั้ง 4 หมู่บ้าน ได้สละแรงงานเลื่อยไม้ สร้างอาคารชั่วคราวได้ 2 ห้องเรียน ภายหนึ่งสัปดาห์ก็เสร็จเรียบร้อย ด้วยแรงสามัคคีของผู้ปกครองนักเรียน ทำให้นักเรียนมีที่เรียนเพียงพอที่จะนั่งเรียนได้สบายมากขึ้น ถือว่าพ่อได้แก้ปัญหาไปได้แล้วระดับหนึ่ง จากนั้น พ่อก็ได้งบประมาณสร้างและปรับปรุงโรงเรียนเป็นระยะคือ

- พ.ศ. 2525 ได้สร้างอาคารเด็กเล็ก ด้วยงบประมาณ 3 ห้องเรียน ห้องเรียนชั้นเด็กเล็กก็มีครั้งแรก และได้งบประมาณสร้างห้องน้ำ 4 ห้อง
- พ.ศ. 2526 ได้รับงบประมาณสร้างอาคารเรียนคอนกรีตใต้ถุนสูง 1 หลัง 3 ห้องเรียน

- พ.ศ. 2529 ได้รับงบประมาณสร้างอาคารเรียนตึกคอนกรีต 3 ชั้น 9 ห้องเรียน
- พ.ศ. 2530 ได้รับอนุญาตรื้อถอนอาคารไม้ 2 ชั้นที่ได้สร้างไว้ช่วงแรก ๆ มาสร้างอาคารเด็กเล็ก 3 ห้องเรียน

ช่วงเวลา 8 ปี ทีพ่อได้มาอยู่ที่นี่ ได้ทำหน้าที่อย่างสมบูรณ์ครบทุกประการแล้ว ในวันที่พ่อจะถูกย้ายพ่อได้เขียนกลอนเอาไว้ *"แปดปีอำลาด้วยกลอนจำจรจาก"* มีเนื้อหาดังนี้

"

แปดปีอาคารสี่หลังเสร็จ แสนเหนื่อยเหน็จเป็นนักหนา
โชคดีได้ตึกสามชั้นเก้าห้องมีราคา สามล้านเป็นเงินตราไม่น้อยเลย
ทั้งย้ายทั้งโชคดีมีอาคารสามชั้น สูงตระหง่านเหนือเวหา
ไม่มีใครเทียบได้ในโลกา ข้าฯ คือผู้ดัง ยังแต่ผู้เดียว
ลาก่อน ลาก่อน จำจรจาก จำพรากจากสถานที่
เคยสร้างมาด้วยมือแปดปี ไปอยู่สำโรงนาดี มีสุข หมดทุกข์ภัย
พุทธองค์ทรงดำรัส ปรากฏชัดทำดีได้ดีมีผล
ทำชั่วได้ชั่วกรรมสนองตน เกิดเป็นคนจำไว้มีสุขเอย

"

กลับมาโรงเรียนบ้านสำโรงนาดีครั้งที่ 3 ในตำแหน่งอาจารย์ใหญ่

เมื่อปลายเดือนมีนาคม พ.ศ. 2530 พ่อได้กลับมาที่โรงเรียนบ้านสำโรงนาดีครั้งที่ 3 เพื่อไปรับตำแหน่งอาจารย์ใหญ่ วันแรกประชุมครูเพื่อชี้แจงแนวทางการปฏิบัติงานตามนโยบายของหน้าที่การประถมศึกษาในปีนั้นคือ ต้องเน้นเรื่องวิชาการ เป็นงานหลัก ต้องให้เด็กเก่ง อ่านคล่อง คิดเลขเร็ว หัวหน้าการประถมศึกษา มีแนวคิดที่จะให้ประกวดโรงเรียนระดับจังหวัด เพื่อรับรางวัลจาก *"สำนักงานการประถมศึกษาแห่งชาติ"* ดังนั้นเมื่อมีความตั้งใจแน่วแน่ที่ส่งโรงเรียนเข้าประกวดแล้ว จึงต้องศึกษารายละเอียดของหลักสูตรการศึกษาระดับประถมศึกษาทั้งประมวลการสอน โครงการสอนอย่างละเอียดถี่ถ้วน เห็นว่าภาษาไทย คณิตศาสตร์ เป็นวิชากลุ่มทักษะ ที่เด็กต้องฝึกและให้มีความเชี่ยวชาญจริง ๆ ถ้าเด็กมีทักษะทั้งภาษาไทยและคณิตศาสตร์ วิชากลุ่มประสบการณ์อื่นเป็นตัวประกอบ ถ้าอ่านคล่องเขียนคล่องแล้ว กลุ่มประสบการณ์อื่นก็เรียนได้เอง ดังนั้นสิ่งที่จะต้องดำเนินการคือ จัดกิจกรรมเสริมทางวิชาการ ของกลุ่มทักษะภาษาไทยและคณิตศาสตร์ โดยกำหนดกิจกรรมแยกเป็นเรื่อง ๆ กำหนด วัน เวลา ให้ครูรับผิดชอบต่อเนื่องในการปฏิบัติกิจกรรม ตลอดปีการศึกษา ดังต่อไปนี้ คือ

1. คัดลายมืองาม คัดทุกวัน ตามแบบ
2. ภาษาไทยทางอากาศ อ่านภาษาให้ฟัง ให้เขียนตาม 5 คำ เวลาพักเที่ยง แยกเป็นระดับชั้น ป.1– ป.2, ป.3 – ป.4, ป.5 – ป.6
3. ต้นไม้บัตรคำ พูดได้ คำยาก
4. เกวียนความรู้ มีคำยาก ติดในกับวงเกวียน แยกจากตัวเกวียน
5. เกวียนห้องสมุด นำหนังสือไว้ในเกวียนเด็กนักเรียนไปนั่งในเกวียนอ่านหนังสือ
6. แผนภูมิบัตรคำ คำยาก ติดสถานที่เด็กวิ่งเล่นในสวนเสริมวิทยา เด็กเล่น เด็กอ่าน

7. จัดเป็นสวนเสริมวิทยา เป็นคำขวัญ คติพจน์ *“ความเพียรคือทางแห่งความสำเร็จ” “ความเป็นหนี้มีทุกข์ในโลก” “ใครสร้างกรรมใด กรรมนั้นตามสนอง”*
8. สอนเสริมนักเรียน ที่อ่านไม่ได้ตั้งแต่ ป.1 – ป.6 ผู้บริหารดำเนินการสอนเวลาพักเที่ยง 45 นาที
9. ท่องสูตรคูณจำแม่น ป.2 – ป.3, ป.4 - ป.6
10. เลขคณิตคิดเร็ว ให้คิดเลขในใจวันละ 5 ข้อ ภาคเช้าคิดเร็ว 5 นาที
11. เขียนภาษาอังกฤษทางอากาศ คำศัพท์วันละ 5 คำ ชั้น ป.5 ป.6 เพื่อจำคำศัพท์
12. การจัดห้องเรียน การจัดห้องเรียนถือว่าสำคัญมาก ครูผู้สอนจัดห้องเรียนสร้างบรรยากาศในห้องเรียนให้น่าเรียน น่าอยู่ มีสื่อการเรียนทุกกลุ่มประสบการณ์ ทุกๆ มุมห้อง
13. ผู้บริหารตรวจสมุดนักเรียน ทุกคน ทุกชั้น เดือนละ 1 ครั้ง

และเมื่อจัดทำโครงการเสริมวิชาการของกลุ่มทักษะภาษาไทยและคณิตศาสตร์เรียบร้อยแล้ว บรรจุเนื้อหาในโครงการ 13 เรื่อง แบ่งหน้าที่ให้ครูรับผิดชอบ ลงมือปฏิบัติจริง เสาร์ – อาทิตย์ ไม่พัก ตั้งแต่ปีการศึกษา 2531 เป็นต้นไป ปฏิบัติไปได้ 1 ภาคเรียน

พอถึงภาคเรียนที่ 2 หัวหน้าการประถมศึกษามาเยี่ยมโรงเรียนมาเห็นการปฏิบัติกิจกรรมในเวลาพักเที่ยง และได้ดำเนินตามโครงการที่วางไว้แล้ว ท่านชม ขอดูโครงการที่เขียนไว้บรรจุเนื้อหาเรียบร้อย 13 เรื่อง ท่านได้อ่านโครงการเรียบร้อยแล้ว จึงตัดสินใจบอกพ่อให้ส่งโรงเรียนเข้าประกวดระดับจังหวัด เพื่อรับรางวัลจาก (ส.ป.ช.) สำนักงานการประถมศึกษาแห่งชาติ เวลาต่อมาหัวหน้าการประถมศึกษาได้ส่งคณะศึกษานิเทศก์ มาช่วยดูแลแนะแนวทางอย่างที่ยังไม่ครบสมบูรณ์โดยเฉพาะการจัดห้องเรียน

เข้าประกวดโรงเรียนภาคเรียนแรกของปีการศึก 2532

ทางคณะกรรมการประกวดโรงเรียนมาประเมินโรงเรียนเพื่อให้คะแนน เวลาพักเที่ยงได้ชมกิจกรรมเสริมทางวิชาการที่ครูพานักเรียนทำประจำมาแล้วเป็นปี ปีนี้ทำปีที่ 2 พ.ศ. 2532 ดังนั้นจึงมีความคล่องตัว คณะกรรมการประเมินกิจกรรมทั้ง 13 เรื่องแล้วเดินทางกลับ

และเมื่อถึงวันประกาศผลประกวดโรงเรียน โดยสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสุรินทร์ ประกาศผลการประกวดโรงเรียน เพื่อรับรางวัลจาก ส.ป.ช. สำนักงานการประถมศึกษาแห่งชาติ ปีการศึกษา 2532 ผลปรากฏว่า โรงเรียนบ้านสำโรงนาดี ตำบลนาดี อำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์ ได้มาเป็นลำดับ 1

ทางโรงเรียนได้รับหนังสือผลการประกวดโรงเรียนจาก ส.ป.ช. ว่า โรงเรียนบ้านสำโรงนาดีชนะการประกวดโรงเรียนระดับจังหวัด ให้ไปรับโล่ห์ และเกียรติบัตรที่สำนักงานการประถมศึกษาแห่งชาติ (ส.ป.ช.) ที่หอประชุมคุรุสภา ต้นเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2532 โดยให้ผู้บริหารโรงเรียนคือพ่อ เป็นผู้ไปรับ

พ่อได้อ่านคำสั่ง และผลประกวดโรงเรียนให้คณะครูฟังด้วย ตื้นตันใจแทบพูดไม่ออกและชาตินี้ทั้งชาติคงมีครั้งนี้ครั้งเดียวที่ทำงานได้ประสบผลสำเร็จด้วยความร่วมมือของคณะครูในโรงเรียนและชุมชนและกรรมการศึกษา ซึ่งทั้งพ่อและคณะครูก็มีความดีใจ อิ่มเอิบ ภาคภูมิใจ จนน้ำตาซึมไปตามกัน ที่พากันทำงานสู้งาน

มีความขยันหมั่นเพียร ไม่มีเวลาพักแม้วันเสาร์ - อาทิตย์ ก็ไม่ได้พักตลอดเวลา ร่วม 2 ปี ผลการประกวดโรงเรียนก็ได้สำเร็จตามความปรารถนาทุกประการ

ข่าวการประกวดโรงเรียน ชนะการประกวดโรงเรียนบ้านสำโรงนาดี ครั้งนี้ได้แพร่สะพัดไปยังหมู่บ้านที่สังกัดโรงเรียนทั้ง 4 หมู่บ้าน ที่นักเรียนมาเรียนโรงเรียนบ้านสำโรงนาดี ทั้งผู้ใหญ่บ้านทั้ง 4 หมู่บ้าน ผู้ปกครองนักเรียน แสดงความยินดีกับคณะครูและนักเรียนที่ได้ชนะการประกวดโรงเรียนครั้งนี้

พระครูสุเขตวรธรรม เจ้าอาวาสวัดสุเขตตาราม ซึ่งเป็นกรรมการศึกษา ท่านชมว่า คณะครูมีบุญ เวลามีงานทั้งผู้บริหารช่วยเหลือวัดทุกครั้ง ทั้งผู้บริหารเป็นพิธีกรทุกครั้ง และคณะครู นักการก็เสียสละเป็นตัวอย่างแก่ชาวบ้าน เหตุนี้เองจึงทำให้ชนะการประกวดโรงเรียนในครั้งนี้ เพราะ บุญแท้แท้ นะ *"ที่ผู้บริหารและคณะครูทำบุญ"* ท่านกล่าวในที่สุด

ผู้บริหารโรงเรียน 7 ท่าน ทะยอยเดินทางมาชื่นชมให้กำลังใจ ระหว่างนั้น พ่อได้รับเลือกตั้งเป็นประธานกลุ่มนาดี (ระหว่างกลางปีการศึกษา 2530) ผู้บริหารโรงเรียนแต่ละท่าน มาแสดงความดีใจ ชื่นชม ดีใจ ที่ประกวดโรงเรียนชนะเลิศระดับจังหวัด เป็นตัวแทนของโรงเรียนในกลุ่มนาดีด้วย ได้รับรางวัลจาก ส.ป.ช.

สำนักงานการประถมศึกษาแห่งชาติ ผู้บริหารแต่ละท่านชมห้องเรียน สวนเสริมวิทยา กิจกรรมทั้งหมด 13 อย่างที่เข้าประกวดแล้วเดินทางกลับ

และที่จำได้มากที่สุดคือ มีผู้บริหารรุ่นใหม่ไฟแรงคนหนึ่งมาแสดงความยินดีคนสุดท้าย เขาเข้ามาพูดกับพ่อว่า *"ผมขอแสดงความยินดีที่ท่านประธานและคณะคุณครูได้ประกวดโรงเรียนชนะระดับ จังหวัดและได้รับรางวัลจาก ส.ป.ช. สำนักงานการประถมศึกษาแห่งชาติ กระผมขอแสดงความชื่นชมยินดีด้วยครับ ผม เขาขออนุญาตชมกิจกรรมทั้ง 13 อย่างที่ส่งเข้าประกวด"* แล้วเขาขอเข้าไปชมทุกแง่ทุกมุมเจาะลึก เขาชมกิจกรรมช่วงพักเที่ยง จนเวลาประมาณบ่ายสาม มาพักในห้องพักครูชั้นบน มาบอกกับพ่อว่า

"ท่านประธานครับ ผมได้ชมกิจกรรมที่ส่งเข้าประกวดทั้ง 13 แล้ว น่าชื่นชมในความสามารถ ความรู้เฉพาะตัวของครู ความเอาใจสู้ สละเวลา อุทิศเวลามาทำงานจนงานที่มอบหมายสำเร็จไปด้วยดี คุณครูทุกท่านดูแล้วมีขวัญกำลังใจในการทำงานทุกคนรักงานด้วยชีวิตจิตใจ ด้วยเหตุนี้เองโรงเรียนบ้านสำโรงนาดี จึงประกวดชนะโรงเรียนอื่น ๆ ผมได้ชมกิจกรรมทั้ง 13 เรื่องแล้ว ผมขออนุญาตเอาแบบอย่างลองไปให้ครูที่โรงเรียนได้ ลองปฏิบัติดู คือการจัดห้องเรียน เอาห้องเรียนต้นแบบของโรงเรียนบ้านสำโรงนาดีไปลองทำดู รวมทั้ง ขอนำเอาแบบอย่างกิจกรรมงานเกษตรเพื่ออาหารกลางวันด้วย ในสระน้ำมีปลาจำนวนมากเท่าที่ให้อาหารดู รอบบนขอบสระก็ปลูกผักหลายชนิด เพื่อเป็นอาหารกลางวันนักเรียน ขอชมว่าคุณครูที่รับผิดชอบโครงการคงมีความถนัดเรื่องนี้จริง ๆ จึงมีความสามารถทำได้"

เขาได้ถามพ่ออีกว่า *"ท่านประธานครับ ขอให้ท่านได้ชี้แนวทางวิธีการบริหารบุคลากรในโรงเรียนแก่กระผมด้วยครับ"*

พ่อได้ตอบเขาไปว่า *“ความจริงแล้ว ผมไม่มีความรู้ในการบริหารบุคลากร ไม่มีความรู้ด้านจิตวิทยา แต่มีประสบการณ์ในการเป็นผู้บริหารอยู่กับคุณครูมา 30 ปี 5 โรงเรียน ก็ได้พบเห็นการทำงานของครูแต่ละคน ตลอดจนนิสัยและความต้องการของแต่ละบุคคล ตลอดมาเป็นเวลา 30 ปี ดังนั้นจึงขอสรุปให้ท่านได้ฟังเพื่อนำแนวทางไปบริหารบุคลากรตามที่ท่านได้ตั้งใจไว้”*

<u>ประการแรก</u> ตัวผมเองได้นำหลักราชการ 10 ประการของสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 6 มาปฏิบัติ ทำให้มีกำลังใจในการทำงาน (พ.ศ. 2475) พิมพ์แจกแก่ข้าราชการ

<u>ประการที่ 2</u> ผมไม่ยึดติดในตำแหน่งผู้บริหาร ทุกอย่างเขาสมมติให้เราทำ

<u>ประการที่ 3</u> ครูทุกคนคือญาติ อยู่ในครอบครัวเดียวกันมีความทุกข์ลำบาก ต้องดูแลช่วยกัน

องค์ประกอบอื่นที่นำมาเพื่อเสริมให้ประสบผลสำเร็จคือ

1. การทำงานของผมนั้น พยายามนั่งบนหัวใจคน ไม่นั่งบนหัวคน
2. ผมไม่เคยแทงหลังผู้ร่วมงาน *“นินทา”*
3. ผมไม่เคยใช้อารมณ์กับผู้ร่วมงาน ขู่ ด่า ตะคอก
4. ผมให้อภัยลูกน้องทุกคนที่เขาทำงานผิดพลาด
5. ผมให้กำลังใจในการทำงานทุกคน พูดชมให้ความเป็นกันเอง
6. ในวันเกิดของคุณครู ถ้ารู้แล้วต้องอวยพรวันเกิดให้เขา
7. ผมไม่เคยตำหนิ การทำงานของครูที่ทำงานผิดพลาด
8. ผมเสียสละการช่วยเหลือสังคมเป็นตัวอย่าง
9. ผมมาทำงานก่อนเวลาและกลับหลังเวลา

หากมีอะไรต้องเพิ่มเติม ขอให้ท่านไปพิจารณาทำให้ครบต่อไป เพื่อการบริหารได้ประสบผลสำเร็จ *"ขอท่านจงโชคดี"* เขาลากลับพร้อมกับแสดงความขอบคุณ

รับโล่ห์ เกียรติบัตรที่หอประชุมคุรุสภา

ต้นเดือน พฤศจิกายน 2532 วันนั้นเป็นวันประถมศึกษาแห่งชาติ พ่อได้เดินไปรับรางวัลแต่ผู้เดียว เพราะงบประมาณมีจำกัด พักที่คุรุสภาเป็นหอพัก โรงแรมของครูโดยเฉพาะ ราคาก็ถูก คืนเดียวเท่านั้น

เมื่อถึงเวลา 09.00 นาฬิกา ทำพิธีรับโล่ห์ – เกียรติบัตร เห็นมีตัวแทนไปรับประมาณ 50 คน พ่อรับเสร็จมีเจ้าหน้าที่ทำงานในสำนักประถมศึกษาแห่งชาติเป็นสุภาพสตรีมาแสดงความดีใจ เขารู้จักพ่อ

และสิ่งที่ตามมาหลังจากนั้น ผู้มาเยี่ยมชมโรงเรียน ชมกิจกรรมการประกวดโรงเรียนชนะเลิศ 140 ครั้ง ในรอบ 1 ปี

พ่อได้พูดบรรยายกิจกรรมทั้ง 13 อย่าง ที่ชนะการประกวดอย่างละเอียดทุกกิจกรรม เพื่อให้เขาสามารถนำไปปฏิบัติได้ ผู้มาเยี่ยมชมได้ชมภาษาไทยออกอากาศ ได้ชมห้องเรียนต้นแบบ และกิจกรรมการเกษตรเพื่ออาหารกลางวัน และอาจารย์สตรีผู้จัดทำห้องเรียนต้นแบบได้บรรยายวิธีจัดห้องเรียนต้นแบบจนชนะเลิศการประกวดด้วย ทุกท่านเดินทางกลับ

ได้รับการแต่งตั้งเป็นหัวหน้าผู้นิเทศก์การศึกษาและคณะกรรมการสอบบรรจุครู

หลังจากนั้น พ่อก็ได้รับเกียรติถูกแต่งตั้งเป็นหัวหน้าผู้นิเทศก์การศึกษา ในโรงเรียนสังกัดอำเภอเมืองสุรินทร์ 300 โรงเรียนไปนิเทศน์พร้อมกับศึกษานิเทศก์ 7 คน และประธานกลุ่มเป็นตัวแทนอีก 5 คน กับหัวหน้าการประถมศึกษารวมเป็น

13 คน ระยะเวลาการนิเทศก์ใช้เวลา 2 ปี ตั้งแต่ปีการศึกษา 2533 - 2535 การนิเทศก์การเร่งรัดการเรียนการสอน เน้นกลุ่มทักษะภาษาไทย - คิดเลขเร็ว สูตรคูณคล่อง, การจัดห้องเรียน, กิจกรรมการเกษตร พื้นฐานอาชีพ, เพื่อนักเรียนได้นำไปปฏิบัติจริงในชีวิตประจำวัน เด็กเกิดการเรียนรู้ คิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น ช่วยตัวเองได้ นอกจากนั้นได้ประเมินเด็กในการแสดง กล้าพูด กล้าคิด กล้าทำ เพื่อเปรียบเทียบระหว่างโรงเรียนต่าง ๆ

พร้อมทั้งความสะอาดบริเวณโรงเรียน ห้องน้ำเป็นต้น พ่อใช้เวลาในการนิเทศก์ 2 ปีการศึกษาก็หมดโครงการ หลังจากหมดโครงการแล้ว โรงเรียน ต่าง ๆ ที่ได้รับการนิเทศก์ทั้ง 300 โรงเรียนได้พัฒนาดีขึ้นมาระดับหนึ่ง เช่น การจัดห้องเรียนและงานพื้นฐานอาชีพ เป็นต้น

จากนั้นเดือนมีนาคม พ.ศ. 2537 ได้รับแต่งตั้งเป็นกรรมการสอบบรรจุครูหลายตำแหน่งที่โรงเรียนเมืองสุรินทร์ โดยให้สัมภาษณ์นักเรียน 70 คน มีคณะกรรมการ 5 คน เป็นอาจารย์ใหญ่ พ่อเป็นประธานในการสอบ ถามความรู้ทั่วไป ไหวพริบ ความรอบรู้ ทั้งทักษะและความถนัดอื่น ๆ นอกนั้นเป็นผู้คอยฟังและบันทึกลงความเห็นในการให้คะแนน

ปัญหาสุขภาพที่เข้ามาแบบไม่คาดคิด

พ่อต้องเจอปัญหาสุขภาพที่ไม่คาดคิดในปีสุดท้ายที่จะเกษียณอายุราชการ คือ มีอยู่วันหนึ่งในระหว่างการที่ทำหน้าที่สอบสัมภาษณ์เพื่อบรรจุครู ช่วงเวลาประมาณ 11.00 น. พ่อเริ่มปวดศรีษะหน้ามืดแต่สู้ต่อไปจนถึงเวลาพักเที่ยงรับประทานอาหารไม่ได้ ภาคบ่ายทำการสัมภาษณ์ต่อไปจนจบ เดินทางกลับบ้าน อาการปวดเริ่มหนักไปพบ (หมอ) แพทย์ที่โรงพยาบาลเอกชนแห่งหนึ่งในจังหวัดสุรินทร์ แพทย์ที่ดูตรวจอาการเขาวินิจฉัยว่า *“กระดูกเสื่อม”* จะผ่าตัดเอาเหล็กเสริมด้านหลัง นอน 1 คืน พ่อไม่ยอมให้ผ่าตัด ฉีดยาให้ 2 เข็ม อาการไม่ดีขึ้น

แต่พอพ่อกลับมาบ้าน อาการปวดทวีรุนแรง เกิดอาการวิ่งเจ็บไปทั่วตัว หยุดไม่นานก็เจ็บอีก อาการเจ็บวิ่งทั่วร่างกาย พ่อคิดว่าคงไม่มีชีวิตรอดแล้ว ญาติพี่น้องทางบ้านเขวาสินรินทร์มาเยี่ยมแล้วเห็นอาการป่วยของพ่อหนัก ให้รีบส่งไปหาแพทย์ที่โรงพยาบาลเดิม แพทย์อีกท่านได้วินิจฉัยว่าเป็นโรค *“ไขมันอุดตันเส้นเลือด”* ขั้นรุนแรง แพทย์ทำการรักษาโดยให้นอนคว่ำ เอาเข็มขนาดใหญ่เจาะ

กระดูกไขสันหลังออก เจ็บแสนเจ็บสุด ๆ พอดูดไขมันเสร็จให้นอนคว่ำ รวมเวลาที่รักษาราว 6 ชั่วโมง

อาการเจ็บหายปรกติแล้ว แต่ที่เลวร้ายมาคือ พ่อกลับเดินไม่ได้ ยกขาไม่ขึ้นไปห้องน้ำก็ต้องหาม พยุงเข้าห้องน้ำ พออยู่ได้ 5 วันอาการดีขึ้นแต่เดินไม่ได้ โรงพยาบาลให้แพทย์ทำหน้าที่กายภาพบำบัด มาให้พาเดิน แพทย์คนนี้แสดงออกกับพ่อด้วยท่าทีหงุดหงิด ฉุนเฉียว เวลาที่เขาจูงเดิน เขาบอกให้พ่อยกเข่า แต่พ่อยกไม่ได้ เขาก็ตะคอก บางครั้งด่าคำหยาบคาย

พ่อต้องอดทนทำตามที่เขาฝึกกายภาพบำบัดได้ประมาณ 1 สัปดาห์ แล้วออกจากโรงพยาบาลรวมเวลาอยู่โรงพยาบาลได้ 15 วัน กลับถึงบ้านได้ขอให้แม่และลูกหลานทำที่จับเป็นที่หัดเดินผูกเชือก จับเดินไปห้องน้ำ ตั้งใจจะหัดเดินเองให้ได้ไม่ต้องพึ่งพาใคร ได้ประมาณ 15 วันก็เดิน ฝึกพยุงเชือกเดินโดยไม่ต้องใช้ไม้เท้าและค่อยเดินไปทุกเช้า ทุก ๆ วันอย่างอดทน โดยความตั้งใจพ่อคือ จะต้องเดินเองให้ได้ไม่ว่าจะนานแค่ไหนก็ตาม

วันที่ 6 มิถุนายน 2537 พ่อได้ไปโรงเรียนครั้งแรกหลังจากเจ็บป่วยตั้งแต่เดือนมีนาคม 2537 โดยมีนักการภารโรงเอาจักรยานยนต์มาขี่รับไป ประคองตัวไป 1 เดือน ก็นั่งรถจักรยานยนต์ไปเองได้

โดยวิธีการรักษาต่อเนื่อง คือ ไปแพทย์เป็นประจำเดือนละ 2 ครั้ง มียาสมุนไพรอบเครื่องนวดอื่นมากมาย พร้อมทั้งแบบโบราณไสยศาสตร์อะไรมากมาย เครื่องนวด *“อันคัน”* แม่ก็พยายามสืบหาหมอทางไสยศาสตร์และยาสมุนไพรหลายสิบชนิดมาต้มอบ ทั้งเช้าเย็นทุก ๆ วันรวม 3 – 4 เดือน และปฐมพยาบาลพ่อแต่ผู้เดียว แม่ใช้ยาสมุนไพรต้มอบเช้าเย็นทุกวันรวมเวลาประมาณ 4 เดือน จึงเดินไปโรงเรียนได้

ในระหว่างนั้น ลูกสาวคือ ประกายมาศ ได้เข้าเรียนที่คณะวิศวกรรมศาสตร์ จุฬาฯ โดยได้รับทุนการศึกษาจากกรมที่ดิน ส่วนลูกชายคือ ดิลก ได้เข้าทำงานกับบริษัทเอกชนแห่งหนึ่งแล้ว

แล้ววันเกษียณอายุก็มาถึง

การทำงานพ่อในฐานะข้าราชการครูก็เดินทางมาถึงสุดท้าย คือ วันที่ 30 กันยายน พ.ศ. 2537 เป็นครบเกษียณอายุราชการที่อายุตัว 60 ปี นับการทำงานของพ่อมาแต่วันที่ 16 มิถุนายน 2502 ถึงวันที่ 30 กันยายน 2537 รวมอายุราชการ 35 ปี ที่พ่อได้เดินทางบนเส้นทางนี้มา

และในที่สุด พ่อเป็นข้าราชการบำนาญ รับเงินบำนาญมาเป็นเวลา 23 ปี ตั้งแต่ พ.ศ. 2537 ถึง พ.ศ. 2560 ขณะเขียนประวัติ พ่ออายุ 84 ปีแล้ว บำนาญก็รับต่อไปจนหมดลมหายใจครั้งสุดท้ายแห่งชีวิต

การสร้างโรงเรียนคือ "การสร้างบุญ"

พ่อเชื่อว่า สำหรับชีวิตพ่อแล้ว การสร้างโรงเรียนสำหรับพ่อคือ *"การสร้างบุญ"* มองย้อนกลับไป พ่อได้สร้างโรงเรียนมาด้วยมือตนเอง 4 โรงเรียน และประกวดชนะเลิศได้รับรางวัล 1 โรงเรียน คือ

1. พ.ศ. 2502 – 2507 ได้สร้างโรงเรียนบ้านเกาะแก้ว อำเภอสำโรงทาบ สร้างด้วยทุนสมทบโดยมีเสาเป็นของโรงเรียนศึกษาภาค ผู้อนุมัติเงินงบประมาณสร้างเสร็จเรียบร้อยอาคารไม้ 3 ห้องเรียน
2. พ.ศ. 2507 – 2513 ได้สร้างโรงเรียนบ้านตะมะ อำเภอสำโรงทาบ ด้วยทุนสมทบมีเสาเป็นของโรงเรียน เป็นอาคารไม้ 3 ห้องเรียน ผู้ว่าราชการ

จังหวัดสุรินทร์ นายวิเชียร ศรีมันตระ มาเปิดป้ายโรงเรียน หมายเหตุ : ย้ายโรงเรียนบ้านตะมะ มาอยู่ในเขตนิคม

3. พ.ศ. 2516 – 2519 โรงเรียนบ้านจักจรูก สร้างด้วยไม้ ประชาสงเคราะห์จังหวัดรื้อถอนที่พักชั่วคราวของผู้ประสบอัคคีไฟ ที่ไฟไหม้ตลาดเมืองสุรินทร์ ห้องแถวเมื่อ พ.ศ. 2514 นายชัยยุทธ บุตรน้อย หัวหน้าประชาสงเคราะห์ เสนอผู้ว่าราชการอนุมัติทั้งไม้และเงิน 20,000 บาท มาสร้างได้ 3 ห้องเรียนสำเร็จ
4. พ.ศ. 2522 – 2530 โรงเรียนบ้านนาตัง ตระแบก
    - พ.ศ. 2525 สร้างอาคารเรียนเด็กเล็ก 3 ห้องเรียน
    - พ.ศ. 2526 สร้างอาคารคอนกรีตใต้ถุนสูง 3 ห้องเรียน เงินงบประมาณ
    - พ.ศ. 2529 สร้างอาคารเรียน 3 ชั้น 9 ห้องเรียน เงินงบประมาณ
    - พ.ศ. 2530 สร้างอาคารไม้เด็กเล็ก 3 ห้องเรียน
5. พ.ศ. 2530 – 2537 ทำให้โรงเรียนบ้านสำโรงนาดี ชนะเลิศการประกวดโรงเรียนได้รับรางวัลจาก สปช.

อนุโมทนา สุดท้าย สุดท้าย ขออนุภาพแห่งคุณพระพุทธ ขออนุภาพแห่งคุณพระธรรม ขออนุภาพแห่งคุณพระสงฆ์ จงช่วยคุ้มครอง ปกป้องภัยพิบัติ แด่ผู้ที่สละทรัพย์ และแรงงานช่วยกันสร้างโรงเรียนทั้ง 4 แห่งจนสำเร็จและต่อทั้งศึกษาธิการภาค ศึกษาธิการจังหวัด ผู้ว่าราชการจังหวัด และ ประชาสงเคราห์จังหวัดสุรินทร์ที่เคยช่วยจัดสรรงบประมาณมาสร้างโรงเรียนทั้ง 4 หลัง จนสำเร็จไปด้วยดี พร้อมทั้งครูอาจารย์ โรงเรียนบ้านสำโรงนาดีที่ร่วมมือ ส่งโรงเรียนเข้าประกวดจนชนะได้รับรางวัลจาก ส.ป.ช. สำนักงานการประถมศึกษาแห่งชาติ ด้วยอนุภาพคุณความดี ที่ท่านทั้งหลายได้สละกำลังทรัพย์และอุทิศเวลาช่วยราชการที่ได้กล่าวมาแต่ต้น ด้วยอนุภาพแห่งบุญกุศลที่ทุกท่านได้สร้างไว้นี้ ขอให้ท่านได้มี

ความสุข จงเจริญด้วย อายุ วรรณะ สุขะ พละ ลาภ ยศ สุข สรรเสริญ สติปัญญา ปฏิภาณ ธนสารสมบัติ และ อุปสรรคใด ๆ โรคภัยใด ๆ จงมลายสิ้นไป และ หากท่านได้ล่วงลับไปแล้ว จงรับรู้ว่าข้าพเจ้าได้แผ่เมตตาส่งบุญถึงท่านแล้ว ถ้าท่านมีทุกข์ ขอให้พ้นทุกข์ ถ้าท่านมีสุข ขอให้สุขยิ่งยิ่งขึ้นไป

จบส่วนที่ 1: ชีวิตทางโลก การศึกษาและการทำงาน

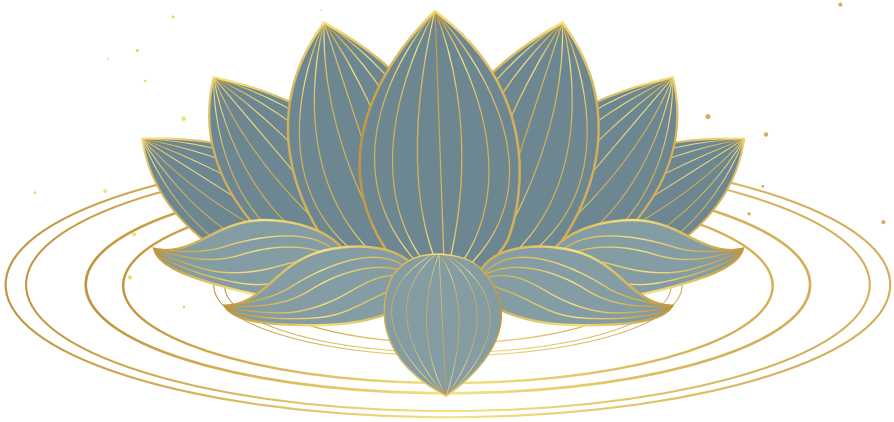

ส่วนที่ 2
ชีวิตทางธรรมกับการออกบวชเป็นพระภิษุ

พ่อได้ตัดสินใจอุปสมบทเมื่อวันที่ 21 มิถุนายน พ.ศ. 2551 ณ วัดบูรพาราม อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ เมื่ออายุได้ 75 ปี โดยเหตุจูงใจที่ทำให้พ่อออกมาอุปสมบท คือ

<u>ประการแรก</u> เมื่อครั้งป่วยหนักจนเป็นโรคอัมพฤกษ์ และรักษาอยู่จนถึงปัจจุบันอาการยังไม่หายปรกติ แม่ประนอมได้บนไว้ ถ้าหายเดินได้แล้วจะให้บวชแก้บน แต่พ่อก็รอเวลาอันสมควรนานจนเวลา 15 ปี ตั้งแต่ พ.ศ. 2537 - พ.ศ. 2551 จึงได้ตัดใจออกบวช แม้จะทิ้งช่วงนานแล้ว

<u>ประการที่สอง</u> ไฟไหม้วัดสุเขตตาราม วัดสุเขตตารามเป็นวัดทำบุญประจำ เจ้าอาวาส พระครูสุเขตวรธรรม ได้ดูแลท่านอย่างใกล้ชิดคราวที่ท่านอาพาธ พ่อ - แม่ ได้ดูแลท่านเต็มที่ ยิ่งไปกว่านั้น พ่อ - แม่ และคุณพ่อแก้ว อุทธารัมย์ ได้ทอดกฐินพร้อมกับบุตร - หลาน และพร้อมบริวาร องค์กฐินเป็นของใช้หลายประเภท พร้อมทั้งตู้ใส่ของอื่น ๆ เป็นจำนวนมาก พร้อมทั้งเงินสดอีกจำนวนหนึ่งด้วย ไฟไหม้หมด พ่อ - แม่ กับคุณพ่อแก้ว อุทธารัมย์ ทอดกฐินได้เพียง 3 เดือนเท่านั้น ถูกไฟไหม้หมด เกิดความเสียใจ จึงอยากอุปสมบทเพื่อจะอุทิศให้กับเหตุครั้งนี้

ประการที่สาม คุณพ่อแก้ว อุทธารัมย์ ถึงแก่กรรมหลังจากทอดกฐินได้ 2 เดือนเท่านั้น พ่อแก้ว อุทธารัมย์ อายุ 96 ปี พ่อ - แม่ ได้ดูแลท่านมาตั้งแต่ พ.ศ. 2529 คือตั้งแต่แม่ทองสุขได้ถึงแก่กรรมได้ดูแลท่านเป็นเวลา 20 ปี ท่านถึงแก่กรรม พ.ศ. 2551 ด้วยความผูกพันธ์กับท่านเป็นเวลานาน จึงอยากบวชเพื่อแทนคุณและระลึกถึงคุณของท่าน

มีวันหนึ่งอาจารย์วิไล ถนอมดี ได้พาพ่อไปวัดประชาสามัคคี อำเภอศรีขรภูมิ เอาข้าวสารไปถวาย อาจารย์สมัย พระเจ้าอาวาส พ่อได้เรียนกับว่าท่านว่ามีความประสงค์จะบวช ท่านได้พูดว่าขออนุโมทนาด้วย แล้วท่านได้มอบบาตร ผ้าไตรครบชุด และปัจจัยให้มาด้วย 1,300 บาท ก่อนจากกัน ท่านกล่าวว่า *"บวชแล้ว ไม่ต้องสึก"* ใครบังคับเราไม่ได้

พ่อจัดการเรื่องการบวชแบบเรียบง่ายที่สุด กำหนดวัน เวลา อุปสมบท ที่วัดบูรพาราม วันที่ 22 มิถุนายน พ.ศ. 2551 เวลา 10.00 นาฬิกา โดยท่านพระครูสุเขตวรธรรม โดยความตั้งใจเดิมคือกำหนดวันบวชและวันสึก รวมแล้ว 12 วัน ซึ่งเป็นที่บวชอยู่ในวัด ไม่ได้บอกแขกหรือใคร เพราะบวช 12 วัน แต่ยังมีญาติ บ้านเขวาสินทร์ มา 6 คน

นำปัจจัยอาหารเพล มอบให้ครูวิไล ถนอมดี ดำเนินการให้ มีเพื่อนในเมืองบริการจัดอาหารเพล และอาหารสำหรับญาติ ก่อนอุปสมบทได้เตรียมความพร้อมที่วัดป่าสมใจธรรมาราม 5 วัน เพื่อได้ซ้อมสวดขานนาค

วันที่ 22 มิถุนายน พ.ศ. 2551 เวลา 06.00 น. แม่เตย ถนอมดี ได้ตัดผมเอาฤกษ์ก่อนโกนจริง ครูวิไล พานั่งรถส่วนตัวพร้อมอุปกรณ์การบวชครบทุกอย่างปัจจัย พ่อได้เตรียมไว้แล้ว เวลา 07.00 นาฬิกา ได้เวลาปลงผม แม่ประนอม และ

ลูกชายได้มาพร้อมกัน แล้วได้ทำพิธีตัดผมก่อนโกนเอาใบบัวรอง หลังจากนั้นได้ปลงผมจริง ด้วยหลวงพ่อบุญมี โกนให้ แห่รอบโบสถ์ เวลา 09.49 นาฬิกา ได้เวลาอุปสมบท อาจารย์พิรุณ ทำหน้าที่เป็นอุปัชฌาย์ พร้อมกับคณะสงฆ์และพระนั่งร่วมพิธี 13 รูป เข้าพิธีอุปสมบทในวัดบูรพาราม และอาจารย์ธวัช เจ้าอาวาสวัดป่าสมใจ มาร่วมพิธีด้วย พิธีอุปสมบทเสร็จเรียบร้อยแล้ว เวลา 11.10 นาฬิกา เลี้ยงเพล ถวายอาหารเพล เลี้ยงแขก ญาติ มาร่วมพิธี รวม 15 คน เสร็จพิธี

พักอยู่ที่วัดป่าสมใจเกิน 12 วันแล้วไม่ได้สึกตามสัญญา พระครูสุเขตตารามได้กำหนดให้ เมื่อบวชพักอยู่ที่วัดป่าสมใจ พักอยู่ได้ 5 วัน หลวงพ่อธวัช เจ้าอาวาสได้ถามว่า หลวงตาดิเรก จะบวชกี่วันกันแน่ พ่อยังไม่ได้ให้คำตอบ บอกท่านว่าให้ผมได้พิจารณาดูก่อนอีก 5 วัน ผมจะให้คำตอบที่แน่นอน มาถึง 10 วัน บวชมาได้ 10 วันแล้ว จึงได้ให้คำตอบท่านเจ้าอาวาสว่า ผมจะขออยู่ 3 เดือน 1 พรรษา ก่อนครับ และเมื่อมาพักที่วัดครั้งแรกแล้วว่าจะบวช 12 วัน ท่านบอกว่าบวช 12 วัน

ไม่ได้ประโยชน์ และพ่อก็ตอบท่านว่าผมจะพยายามอยู่ 3 เดือน 1 พรรษาก่อน เมื่อบวชท่านถามเพื่อความแน่นอน ว่าจะทำได้จริงไหม ดังคำพูดที่ให้ครั้งแรกหรือไม่ และพ่อได้แจ้งข่าวไปวัดสุเขตตาราม บอกข่าวการไม่สึก 12 วัน ให้พระครูสุเขตวรธรรมทราบ ท่านแสดงความดีใจแสดงความยินดี ให้อยู่นานนาน สุขภาพจะได้ดี อายุจะได้ยืนนานด้วยการปฏิบัติธรรม

ขณะนั้นทางวัดสุเขตตารามโชคดี โชคดี โชคดี ทางหลวงพ่อสมมุติและอาจารย์พนม พร้อมกับชาวบางพระชลบุรี ได้ร่วมกันเสียสละปัจจัยถึง 11 ล้านบาท มาสร้างกุฎีแทนกุฎีที่ถูกไฟไหม้ รวมกับเงินที่ชาวบ้านแสดงความจำนงค์ที่พ่อไปประสานงานเอาไว้ 2 ล้าน รวมทั้งสิ้น 13 ล้าน สร้างสำเร็จภายใน 1 ปี 6 เดือนเท่านั้น ก็ได้กุฎีคอนกรีตตามแบบกุฎีเดิม

พ่อเชื่อว่า ที่ทำได้อย่างรวดเร็วคงเป็นเพราะบุญ บารมีของพระครูสุเขตวรธรรมนั้นมีจริง ถ้าไม่มีบุญ บารมี ก็คงทำอะไรไม่ได้ แต่ก็ผู้ที่นำพาชาวบ้านเสียสละช่วยกันจนประสบผลสำเร็จจากชาวบางพระชลบุรี ได้สร้างวัตถุถาวรให้แก่วัดสุเขตตาราม เช่น เมรุ, ศาลาพักศพ, ศาลาใหญ่, และกุฎีหลังใหญ่ สุดท้าย 11 ล้าน ถ้าประเมินรวมราคาแล้วโดยประมาณไม่น้อย 20 ล้านบาท

อันคุณงามความดี หลวงพ่อสมมุติและท่านอาจารย์พนม ที่นำชาวบางพระมาสร้างวัดสุเขตตาราม ย่อมเป็นที่ประจักษ์แก่ผู้คนทั่วไปที่ได้มาพบเห็น ในนามของผู้เคยประสานงานในวัดสุเขตตารามเมื่อก่อนหลายปีที่ผ่านมา ที่ยังไม่ได้อุปสมบท ขออนุภาพแห่งคุณพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ จงคุ้มครองท่านทั้ง 2 รูป พร้อมกับชาวบางพระ ชลบุรี ที่ได้เสียสละปัจจัยมาร่วมกันสร้างวัดสุเขตตาราม จงได้รับพรอันประเสริฐสี่ประการ คือ อายุ วรรณะ สุขะ พละ และ ลาภ ยศ สุข สรรเสริญ สติปัญญา ปฏิภาณ ธนสาร สมบัติ ทั้งอุปสรรคใด ๆ โรคภัยใด ๆ จงมลายสิ้นไปเทอญ

แนวทางในการปฏิบัติธรรม

จำพรรษาที่วัดป่าสมใจ พ.ศ. 2551 - พ.ศ. 2555 เป็นเวลา 4 ปี แนวทางปฏิบัติธรรม และกิจวัตรประจำของพระ ก่อนอื่นพระทุกรูปที่บวชมาแล้ว เจ้าอาวาสจะสอน บอกวินัยพระครั้งแรก การใช้เครื่องนุ่งห่ม การพินทุ อธิษฐาน ของใช้อื่น ๆ การนุ่งห่ม พร้อมจริยวัตรของพระบวชใหม่ เรื่องการฉัน การออกนอกวัด พร้อมแนะนำวินัยของพระ ศีล 227 ข้อ เป็นต้น พร้อมบอกอุศาสตร 8 อย่าง ให้พระบวชใหญ่รู้จะได้พระพฤติปฏิบัติให้ถูก

สุดท้ายเรื่องสำคัญ พ่อได้เรียนรู้ว่า สำหรับผู้ออกบวช อยู่ได้นานหรืออยู่ไม่ได้นาน พระพุทธองค์ทรงตรัสว่า แท้จริงการประพฤติพรหมจรรย์ของนักบวชทั้งหลาย 4 ประการต้องปฏิบัติให้ได้ คือ

1. สำรวม
2. ละ
3. ไม่เกี่ยวข้องกับเรือน
4. การปฏิบัติเพื่อให้เกิดการดับทุกข์

ทั้ง 4 ประการนี้พระทุกรูปที่บวชมาต้องปฏิบัติให้ได้ตามคำดำรัสของพระพุทธองค์ เมื่อปฏิบัติได้ก็อยู่ได้ ถ้าปฏิบัติไม่ได้ก็ต้องสึกออกไป และพระที่มาบวชแล้วต้อง ทำบุญ สละ ละ ท่านเจ้าอาวาสกล่าวสอนเสมอว่า บวชมาแล้วต้อง ทำบุญเพื่อเสริมบารมีด้วย มิฉะนั้นจะกลายเป็นผู้ที่เห็นแก่ตัว ดังนั้นพระทุกรูปก็พยายามละ สละ เพื่อตัดกิเลส ดังที่พระพุทธองค์ได้ตรัสสอนไว้

เจ้าอาวาส พาทำบุญ เสียสละ ช่วยเหลือสังคมตลอดเวลา เมื่อครั้งเกิดน้ำท่วม ก็พาชาวบ้านโยมได้ไปช่วยเหลือผู้ประสบภัยน้ำท่วมหลายครั้ง มีการทอดกฐินแถวจังหวัดสกลนคร ท่านก็จะนำพระและชาวบ้านไปทอด พระจะเป็นผู้นำการทอดกฐินด้วย เพื่อเป็นแบบอย่าง พระนั้นได้ละ สละแล้ว ไม่ยึดติดในสมบัติแล้ว ซึ่งเป็นที่ศรัทธาของชาวบ้าน พระได้บุญด้วย การสร้างวัตถุถาวรในวัด ท่านก็จะเน้น

มาที่พระก่อน มีมากมีน้อยท่านฝึกให้ละตามแนวทาง 4 ประการที่พระพุทธองค์ได้ทรงตรัสไว้ พ่อได้ช่วย สละ และ ละ ปัจจัยช่วยสร้างวัดตลอดเวลา 4 ปี เช่น รั้ว - คอนกรีต และที่พักสำหรับผู้ภาวนา และอื่นตลอดเวลา 4 ปี ที่จำพรรษาอยู่วัดป่าสมใจ

การภาวนาส่งบุญให้ญาติ เพราะเป็นหน้าที่ของพระต้องทำกับญาติโยมที่มาทำบุญ มิฉะนั้นจะต้องเป็นหนี้เขา ถ้าเกิดชาติหน้าอาจต้องมารับใช้หนี้เขาคืน เช่น เกิดมาเป็น วัว ควาย มารับใช้หนี้คืนเป็นต้น วิธีการภาวนา เมื่อจิตสงบเข้าถึงสมาธิแล้ว ก็ให้รีบแผ่เมตตาให้เขาทันที อย่างน้อย 3 ครั้ง จึงจะหมด ท่านกล่าว

จากนั้น พ่อได้ย้ายจำพรรษาที่วัดเขาไม้หน้าวนาราม ตำบลบางพระ อำเภอบางพระ จังหวัดชลบุรี ช่วง พ.ศ. 2555 - พ.ศ. 2559 วัดเขาไม้หน้าวนาราม ตั้งอยู่ในเขตตำบลบางพระ ตั้งอยู่ในบริเวณเชิงเขา ที่ดินติดกับที่ของชลประทาน วัดตั้งอยู่ห่างจากชลประทาน 400 เมตร อาจารย์สมมุติ เป็นผู้สร้าง โดยญาติของท่านได้มอบที่ดินให้จำนวน 6 ไร่ โดยวัดแห่งนี้เริ่มสร้างในปี พ.ศ. 2554 ได้เริ่มสร้างวัดโดยมีผู้บริจาคสร้างทุกอย่างจนสำเร็จภายใน 4 ปี คือ สร้างทุกอย่างครบสมบูรณ์เริ่มตั้งแต่ กุฏิ 10 หลัง ศาลาใหญ่สำหรับทำบุญ ห้องน้ำ 10 ห้อง โรงอาหารและตลอดทั้งเมรุ - โบสถ์ - อุโบสถ เป็นต้น

แนวทางการปฏิบัติธรรมของที่นี่คือ สวดมนต์ - ภาวนา เย็น เวลา 18.00 น. - 21.00 น. ทั้งสวดมนต์และภาวนา เช้า เวลา 03.00 น. - 04.00 น. กลางวัน พัฒนาวัด ปรกติมีพระอยู่ประจำ 3 รูปเท่านั้น เวลาเข้าพรรษาก็จะมีพระมาร่วมจำพรรษาได้ครบ 5 รูป เพื่อจะได้รับกฐินได้ โดยแนวทางเสริมของพ่อในการปฏิบัติธรรมที่ฝึกมาตลอดเวลา 4 ปี คือ การฝึก *"สติ"* โดยแนวทางการฝึกสติและวิธีการเจริญ *"สติ"* และวิธีละความโกรธ ทั้ง 2 ประการนี้เป็นแนวทางเอกที่พระทุกรูปพึงปฏิบัติ เพื่อเกิดความเจริญแก่ตนเอง เจ้าอาวาสสอนให้ละ สร้างใหม่ สิ่งใดทำผิดพลาด พูดผิดพลาด ท่านให้ละทั้งหมด ปิดไว้ และให้คิดใหม่ ทำใหม่ เรื่องที่ผ่านมาให้ทิ้งไป คือ ละแล้วสร้างใหม่

หลังจากนั้น พ่อได้มาจำพรรษาที่วัดตำปูง ตำบลนาดี อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ ตั้งแต่เดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2559 เพื่อจะได้มาจำวัดใกล้บ้าน โดยแนวทางการปฏิบัติธรรม การละ การเสียสละ ทรัพย์ ในการทำบุญเป็นสิ่งสำคัญมาก แม้จะบวชเป็นพระแล้วก็ยิ่งต้องทำ เพื่อตัดกิเลส ความโลภ ละ สละให้ได้ตามแนวทาง 4 ประการ ที่พระพุทธองค์ได้ทรงตรัสไว้ โดยเจ้าอาวาสท่านได้ปฏิบัตินำเป็นแบบอย่างให้พระในวัดได้เห็น ด้วยการสละปัจจัย ที่ได้จากผู้มาทำบุญ หรือไปเทศน์ได้มามากเท่าไร ท่านก็จะนำปัจจัยมาสร้างวัดทั้งหมด ส่วนโยมชาวบ้านท่านก็พาทำบุญตลอดเวลา เพราะบุญคือสิ่งที่ทำให้มีความสุข เจริญก้าวหน้าในหน้าที่การงาน ทั้งชาตินี้และชาติหน้า

มาจนถึงเวลานี้ พ่อได้อุปสมบทมาแล้ว 10 พรรษา จำพรรษามา 3 วัด ได้ประสบการณ์ ได้พบเห็น ได้ยิน ได้ฟัง ประสบการณ์ตรง ได้ปฏิบัติจริงด้วยตนเอง ก็พอสรุปสิ่งที่ได้เรียนรู้ได้ว่า

1. ศาสนาพุทธ เป็นศาสนาที่มุ่งเพื่อการละ สละ และตัดกิเลส - ความโกรธ , ความโลภ ความหลง, ตลอดทั้งไม่ยึดติดในทรัพย์สมบัติทั้งปวง

2. พระพุทธองค์ ทรงรู้แจ้งเห็นจริงในสัจธรรมการเกิดดับของสัตว์โลก
3. สัจธรรมที่พระพุทธองค์ทรงสอนให้ชาวโลกรู้ เพื่อตระหนักในชีวิตก็คือ ชีวิตทุกชีวิตเกิดมา, ตั้งอยู่, ดับไป ในที่สุด
4. พระพุทธองค์ทรงตรัสว่า ชีวิตเกิดมีแต่ทุกข์ ถูกทุกข์ครอบงำเอา คือ ทุกข์เพราะเกิด ทุกข์เพราะแก่ ทุกข์เพราะเจ็บ ทุกข์เพราะตาย ทุกข์เพราะความทะยานอยาก ทุกข์เพราะไม่ได้สิ่งที่คาดหวังไว้ ไม่ได้ดั่งใจหมาย สิ่งทั้งหลายที่กล่าวมาล้วนทำให้เกิดทุกข์
5. พระพุทธองค์ทรงตรัสสอนการดำเนินชีวิตทางสายกลางคือมรรคมีองค์ 8 ประการ เพื่อให้ชีวิตดำเนินไปอย่างมีความสุข
6. ศีล 5 ข้อ มีความสำคัญต่อชีวิตมนุษย์ ปฏิบัติได้ การดำเนินชีวิตมีแต่ความสุข
7. การดำเนินชีวิตทำดี – ย่อมได้ดี, ทำชั่ว - ย่อมได้รับผลชั่ว เป็นความจริงตลอดกาล
8. การทำบุญเป็นสิ่งที่ชาวพุทธทั้งหลายควรทำ เพราะ *"บุญ"* ทำให้ชีวิตมีความสุข มีความเจริญในอาชีพการงาน ตลอดชีวิตทั้งชาตินี้และชาติหน้า
9. สติ มีความจำเป็นที่สุดในชีวิต สติ เป็นตัวคุมให้ดำเนินชีวิตไปได้ด้วยปรกติสุข ถ้าขาด *"สติ"* การดำเนินชีวิตจะลำบาก

สรุปทั้ง 9 ประการที่กล่าวมานี้เป็นสิ่งที่เห็นจริงมาด้วยตนเองตลอดเวลาปฏิบัติธรรมมาเป็นเวลา 10 ปี และได้ปฏิบัติตามแนวทางดังกล่าวแล้ว จึงอยากขอฝากให้ผู้อ่านได้นำไปปฏิบัติเพื่อให้เกิดความสุข ความเจริญแก่ตนเองต่อไป

ส่วนที่ 3
คติธรรม คำสอน ประจำวัน

1. อัฑฒา เจวะ ทะพิททา จะ สัพเพ, มัจจุ ปรายนา
   ทั้งคนมีคนจน ล้วนมีความตายเป็นเบื้องหน้า
2. สัพพัง เภทะ ปะริยันตัง เอวัง มัจจานะ ชีวิตัง
   ชีวิตของสัตว์ เหมือนภาชนะดิน ซึ่งล้วนมีความแตกสลายเป็นที่สุด
3. นะ ทีฆะมายุง ละภะเต ธะเนนะ
   คนไม่ได้อายุยืนเพราะทรัพย์
4. นะ มิยยะมานัง ธะนะ มัน เวติ กิญจิ
   ทรัพย์สักนิด ก็ติดตามคนตายไปไม่ได้
5. ชรู ปนิตสัส นะ สันติ ตาณา
   เมื่อสัตว์ถูกชรานำเข้าไปแล้ว ไม่มีผู้ป้องกัน
6. นะ จาปิ วิตเตนะ ชะรัง วิหันติ
   กำจัดความแก่ด้วยทรัพย์ไม่ได้
7. อัปปะกัญจิทัง ชีวิต มาหุ ธีรา
   ปราชญ์ กล่าวว่า ชีวิตนี้น้อยนัก
8. ปุญญานิ กยิราถะ สุขาวหานิ
   ควรทำบุญ อันนำสุขมาให้
9. ปุญญัง สุขัง ชิวิตสัง ขะยัมหิ
   บุญนำสุขมาให้ในเวลาสิ้นชีวิต
10. ปุญญัง โจเรหิ ทูหะรัง
    บุญอันโจรนำไปไม่ได้
11. พุทธโอวาทก่อนปรินิพพาน
    อานนท์! เราเคยบอกเธอแล้วมิใช่หรือว่า บุคคลย่อมต้องพลัดพรากจากสิ่งที่รักที่พึงใจเป็นธรรมดา หลีกเลี่ยงไม่ได้

อานนท์เอย! ชีวิตนี้มีความพลัดพรากเป็นที่สุด สิ่งทั้งหลายมีความแตกไป ดับไป สลายไปเป็นธรรมดา จะปรารถนามิให้เป็นอย่างที่มันควรจะเป็นนั้น เป็นฐานะที่ไม่พึงหวังได้ ทุกสิ่งทุกอย่างดำเนินไป เคลื่อนไปสุดจุดสลายตัวอยู่ทุกขณะ

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย

ความเกิดเป็นความทุกข์ ความแก่ ความเจ็บ ความตายก็เป็นความทุกข์ ความแห้งใจ หรือ ความโศก ความพิไรรำพันจนน้ำตานองหน้า ความทุกข์กาย ความทุกข์ใจ ความคับแค้นใจ ความพลัดพรากจากบุคคลหรือสิ่งของอันเป็นที่รัก ความต้องประสบกับบุคคลหรือสิ่งของอันไม่เป็นที่พอใจ ปรารถนาอะไรมิได้ดังใจหมาย ทั้งหมดนี้ล้วนเป็นความทุกข์ ที่บุคคลต้องประสบทั้งสิ้น เมื่อกล่าวโดยสรุป การยึดมั่นในขันธ์ *"ห้า"* ด้วย ตัณหา, อุปทานนั้นเอง เป็นความทุกข์อันยิ่งใหญ่

ดูกรภิกษุทั้งหลาย

อย่างหวังอะไรให้มากนัก จงมองดูชีวิตอย่างผู้ช่ำชอง อย่าวิตกกังวลอะไรล่วงหน้า ชีวิตนี้เหมือนเกลียวคลื่น ซึ่งก่อตัวขึ้นแล้ว ม้วนเข้าหาฝั่งและแตกกระจายเป็นฝอยฟอง จงยืนมองดูชีวิตเหมือนคนผู้ยืนอยู่บนฝั่งมองดูเกลียวคลื่นในมหาสมุทรฉะนั้น

ดูกรภิกษุทั้งหลาย

อัญญสัมปทาน หรือทานจะมีผลมาก อานิสงส์ไพศาล ถ้าประกอบด้วยองค์หก กล่าวคือ

1. ก่อนให้ ผู้ให้ก็มีใจผ่องใส ชื่นบาน

2. เมื่อกำลังให้ จิตใจก็ผ่องใส
3. เมื่อให้แล้ว ก็มีความยินดี ไม่เสียดาย
4. ผู้รับเป็นผู้ปราศจาก ราคะ หรือปฏิบัติ เพื่อปราศจาก *"ราคะ"*
5. ผู้รับเป็นผู้ปราศจาก โทสะ หรือการปฏิบัติ เพื่อปราศจาก *"โทสะ"*
6. ผู้รับเป็นผู้ปราศจาก โมหะ หรือการปฏิบัติ เพื่อปราศจาก *"โมหะ"*

12. สุดท้ายเรื่องทั้งหลายที่พระพุทธองค์ทรงพร่ำสอนสัจธรรม ทรงสอนอยู่เสมอว่า

สิ่งใดสิ่งหนึ่ง มีความเกิดขึ้น สิ่งนั้นย่อมมีการดับไปเป็นธรรมดา

สิ่งทั้งหลายทั้งปวงเกิดขึ้นเพราะมีเหตุ สิ่งนั้นย่อมดับไป

สิ่งทั้งหลายเกิดขึ้นในเบื้องต้น ตั้งอยู่ในท่ามกลาง และดับไปในที่สุด

13. คติธรรม, คำสอน ของพุทธศาสนา

การเป็นหนี้ มีทุกข์ที่สุดในโลก

โจรปล้น ไฟไหม้ ไม่ร้ายเท่าการพนัน

ความเกียจคร้าน คือมารทำลายชีวิต

ตนเป็นที่พึ่งของตน

ความเพียร เป็นหนทางแห่งความสำเร็จ

จงชนะความโกรธ ด้วยความไม่โกรธ

ความชั่ว อย่าทำเลยดีกว่า

ผู้สงบใจได้ ย่อมอยู่เป็นสุข

จงชนะตน คือชัยชนะอันสูงสุด

ความเมตตา ปราณี เป็นเครื่องค้ำจุนโลก

จนเตือนตนด้วยตนเอง

คำพูดที่ไพเราะอ่อนหว่าน ทำให้สำเร็จประโยชน์

"สติ" คือหางเสือที่ควบคุมการดำเนินชีวิต

14. คติธรรม ของผู้ต่อสู้ชีวิต

ภายใต้ท้องฟ้านี้ไม่มีอะไรที่มนุษย์ทำไม่ได้ นอกจากไม่ทำเท่านั้น
ฉันสร้างอนาคตของฉันเอง ผู้อื่นสร้างให้ฉันไม่ได้
ฉันยืนบนขาของฉันเอง ฉันไม่อาศัยผู้อื่น ทุกอย่างฉันทำด้วยมือของฉันเอง
อันสมบัติ – ทรัพย์ พ่อ – แม่ มีไว้ให้ แต่ฉันตั้งใจสร้างสมบัติของฉันเอง
บุหรี่ – สุรา ไม่ได้วิ่งมาใส่ปาก ฉันต่างหากที่หยิบใส่ปากเอง
"จงจำไว้"
การพนันขันต่อ คือสิ่งล่อใจ ถ้าตั้ง *"สติ"* ไว้ ต้องปลอดภัยเอง
งานหนักงานเบา ฉันเอา ฉันสู้ ฉันทำได้ดู คือประตูสร้างชีวิต

ฉันเอาชีวิตแลก แบกงานทุกอย่าง แม้ชีวิตจะวายวาง ฉันสู้ทำงานนั้นจนสำเร็จ

15. ปราชญ์สอนว่า

- ในโลกนี้เรื่องยากไหม ผู้ที่ลงมือทำ เรื่องยากก็จะกลายเป็นเรื่องง่าย ผู้ไม่ลงมือทำ เรื่องง่ายก็จะเป็นเรื่องยากอยู่วันยังค่ำ *"เผิงตวนสู้"*
- ผู้ใฝ่ศึกษา จะศึกษาข้อดีของคนอื่น มาเสริมข้อด้อยของตนเอง *"หลี่ปุ๊เหวย"*
- ความรู้คือ ผลพวงแห่งการสั่งสมประสบการณ์ ความสามารถคือผลลัพธ์จากการพากเพียรพยายาม *"เหมาตุ่น"*
- สูงส่งแต่ไม่เย่อหยิ่ง ชนะแต่ไม่ลำพอง ปราดเปรื่องแต่รู้จักลงเวที เข้มแข็งแต่มีความอดกลั้น *"หงเบ้ง"*
- ก่อนที่เอาชนะคนอื่น จักต้องเอาชนะตัวเองให้ได้เสียก่อน *"หลี่ปุ๊เหว่ย"*
- ขี้เกียจแล้วยังฟุ่มเฟือย ย่อมยากจน ขยันประหยัด ย่อมร่ำรวย *"ก่วนจ้ง"*
- ชมคนด้วยวาจา มีค่ายิ่งกว่ามอบไข่มุกให้เป็นของขวัญ ทำร้ายคนด้วยวาจา สาหัสยิ่งกว่าทิ่มแทงด้วยหอกดาบ *"ซุนวู"*
- ยามมี ควรคิดถึงความจน ยามจนไม่ควรคิดถึง ยามมี *"เจิงก่วงเสียนเหวิน"*
- รู้จักเหตุผลไม่อับจน รู้จักกาละไม่ถูกด่า รู้จักประหยัดไม่ขัดสน *"ซูลิน"*

16. คำกลอนสอนใจ

การพนันสิ่งร้ายทำลายทรัพย์ ยาเสพติดพิษร้ายทำลายฉัน
บุหรี่ สุรา พาโรคทำลายพลัน ทั้งสามอันคือสิ่งร้ายทำลายตนฯ
อันเงินตราหายากลำบากยิ่ง ทุกสิ่งทำเพื่อเงินมาใช้สอย
ใช้เงินต้องแบ่งปันมีร่องรอย ก่อนใช้สอยดูตามความจำเป็นฯ
ทำสิ่งใดอย่าทำให้เกินตัว อย่ามัวสร้างทางสรรเสริญ
จงทำแต่พอตัวให้จำเริญ สิ่งนั้นคือทางเดินก้าวหน้าไปฯ
การคบมิตรเพื่อนเยือนต่างชาติ อย่าประมาทการต้อนรับคับขัน
ให้เขากินอยู่มีสุขทุกชีวัน บุญนั้นมาถึงเราเขาสุขใจฯ
การอยู่ร่วมสุข-ทุกข์กับชาวบ้าน จงประสานสามัคคีมีผล
จงเมตตาทั้งคนมีคนจน จงช่วยเหลือทุกคนมาพึ่งเราฯ
อย่าเห็นแก่ตัวอย่ามัวเหนียว อย่าเบี้ยวคดโกงกินเขา
อย่าอยากได้ของเขามาเป็นของเรา อย่าเอาเปรียบสังคมจะจมจนฯ
จงทำบุญอุทิศส่วนกุศล ชีวิตตนได้ดีมีสุขศรี
ได้มีทรัพย์เพิ่มพูนทวี ชีวีหมดทุกข์มีสุขทุกวันคืนฯ
มรดกที่ดินทำกินถิ่นที่ จงรักษาให้ดีขมีขมัน
อย่าขายทิ้งไปเสียดายมัน ถ้าขาดดินนั้นฉันอดตายฯ
อย่าหลงใหลในลาภยศ อย่าปรากฏยินดีในสรรเสริญ
อย่าคิดว่าตนมั่งมีเกิน อย่าเพลิดเพลินในคำยอพอกันทีฯ

17. มงคลชีวิต

อย่านอนตื่นสาย อย่าอายทำกิน

อย่าหมิ่นเงินน้อย อย่าคอยวาสนา

อย่าเสวนาคนชั่ว อย่ามั่วอบายมุข

อย่าสุกก่อนห่าม อย่าพล่ามก่อนทำ

อย่ารำก่อนเพลง อย่าข่มเหงผู้น้อย

อย่าคอยแต่ประจบ อย่าคบแต่เศรษฐี

อย่าดีแต่ตัว อย่าชั่วแต่คนอื่น

อย่าฝืนกฎระเบียบ อย่าเอาเปรียบสังคม

อย่าชมคนผิด อย่าคิดเอาแต่ดี

อย่าใส่ร้ายคนดี อย่ากล่าววจีมุสา

อย่านินทาพระเจ้า อย่าขลาดเขลา เมื่อมีทุกข์

อย่าสุขจนลืมตัว อย่าเกรงกลัวงานหนัก

อย่าพิทักษ์พาลชน อย่าลืมตนเมื่อมั่งมี

ส่วนที่ 4
บันทึกการสร้างทานบารมี

1. สร้างทานบารมี พระพุทธองค์ทรงตรัสว่า ทานที่มีผลมาก อานิสงส์ไพศาล
    - ก่อนให้ ผู้ให้ก็มีใจผ่องใส เบิกบาน
    - เมื่อกำลังให้ จิตใจก็ผ่องใส
    - เมื่อให้แล้ว ก็มีความยินดี ไม่เสียดาย

2. ทอดกฐินครั้งที่ 1

วันที่ 4 พฤศจิกายน พ.ศ. 2549 เวลา 11.00 น. วัดโพรินทร์วิเวก บ้านเขวาสินรินทร์ พ่อกับแม่ มีจิตศรัทธาที่จะทอดกฐินที่บ้านเกิดเป็นถิ่นกำเนินของพ่อเองตนเอง เมื่อได้สะสมเงินมาหลายปีกว่าจะได้ครบตามความต้องการ มีโอกาสได้บอกพี่น้องใกล้ ไกล มาร่วมทำบุญ สิ่งของในการถวายนอกจากปัจจัยแล้วยังมีบริวารกฐินครบชุด พร้อมตู้เสตนเหลด 2 ชั้น ถวายประจำไว้ที่วัด ส่วนฝ่ายต้อนรับทางญาติบ้านเขวาฯ จัดมาลัยพวงใหญ่คล้องคอแขกที่มาร่วมทอดกฐินรวม 100 คน จัดอาหารต้อนรับอย่างสมเกียรติ

ก่อนทอด พ่อ – แม่ มีใจผ่องใสเบิกบาน ขณะให้จิตใจก็ผ่องใส ให้แล้วทอดแล้วก็มีความยินดีไม่เสียดาย เมื่อคิดถึงบุญที่ทำปลื้มปีติยินดี ผู้ร่วมทอดกฐินทุกคนได้บุญแล้วทุกท่าน

3. ทอดกฐินครั้งที่ 2

วันที่ 5 พฤศจิกายน พ.ศ. 2550 ทอดที่วัดสุเขตตาราม ตำบลนาดี อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ ทอดกฐินครั้งนี้ได้เป็นเจ้าภาพร่วมกับคุณพ่อแก้ว อุทธารัมย์ อายุท่าน 96 ปี ได้ร่วมถวายปัจจัยส่วนหนึ่งพร้อมกับบริวารกฐินครบชุด มีทั้งตู้อาหารและสิ่งอื่น ๆ ที่จำเป็นที่ใช้ในวัด หลังจากทอดถวายแล้ว ดีใจ ภาคภูมิใจ อิ่มเอิบใจ และสุขใจยิ่ง

4. ทอดไตรปิฎก ครั้งที่ 1

ที่วัดสุเขตตาราม ตำบลนาดี อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ ได้พาคณะครูอาจารย์ 45 คนพร้อมด้วยญาติ ๆ ทอดไตรปิฎกฉบับภาษาไทย 45 เล่ม โดยได้ติดชื่อเจ้าของหนังสือ เจ้าของที่จองทุกเล่ม พ่อเป็นผู้ซื้อตู้ เป็นหัวหน้าผู้นำทอดถวาย และเก็บหนังสือไว้ในตู้นั้น ทอดแล้วเจ้าภาพทุกคนแสนดีใจเบิกบานใจ มีความสุขใจยิ่ง

5. ทอดไตรปิฎก ครั้งที่ 2

ทอดไตรปิฎกฉบับภาษาไทย 45 เล่ม ณ สำนักสงฆ์บ้านเบาะอุ่น (ปัจจุบันเป็นวัดเบาะอุ่น) มีรายการทอดถวาย คือ หนังสือไตรปิฎก ฉบับภาษาไทย 45 เล่ม ตู้ใส่พระไตรปิฎก 1 หลัง ตู้แสตนเลส 2 ชั้น 1 หลัง ตู้กระจก 2 บาน 1 หลัง ม้านั่งไม้ประดู่ 1 ตัว เก้าอี้ 80 ตัว เครื่องครัวครบชุด

6. ทอดไตรปิฎก ครั้งที่ 3

ทอดไตรปิฎก ฉบับพิเศษ 120 เล่ม ที่วัดสุทธิธรรมาราม ทอดไตรปิฎกครั้งนี้ได้มอบหน้าที่ให้แม่เตยถนอมดี และอาจารย์วิไล ถนอมดี เป็นหัวหน้าเพราะครั้งนั้นพ่อเดินทางไปจำพรรษาที่วัดเขาไม้หน้าวนาราม บางพระ ชลบุรีแล้ว ครั้งแรกทำหน้าที่ประสานงานจองที่จะทอดไตรปิฎก *"ที่วัดสุทธิธรรมาราม"* จึงมอบให้แม่เตยและอาจารย์วิไล ทำหน้าที่แทน ส่วนพ่อทำหน้าที่ถวายพระไตรปิฎกร่วม และมีญาติทางบ้านเขวาสินรินทร์ มาร่วมด้วย การทอดไตรปิฎกครั้งที่ 3 นี้ เจ้าคุณจังหวัด หลวงพ่อเยี้ยนท่านมารับด้วยตนเอง และมีเจ้าภาพร่วม 100 คน ได้ฟังโอวาทจากท่านเจ้าคณะ อาจารย์วิไล ถอนมดี ได้จัดอาหารเลี้ยงเจ้าภาพได้อิ่มหนำสำราญทุกคน และเลี้ยงเพล ดีใจ สุขใจ เบิกบานใจ ภาคภูมิใจ ได้บุญ แล้วทุกคนมีความอิ่มเอิบ มีความสุข

7. ถวายตู้ใส่พัดยศ

พ.ศ. 2542 ถวายตู้ใส่พัดยศชั้นโท ให้พระครูสุเขตวรธรรม เจ้าอาวาสวัดสุเขตตาราม ตำบลนาดี พร้อมปัจจัย ปัจจุบันเป็นเจ้าคณะตำบลนาดี

8. ถวายตู้ใส่พัดยศชั้นโท พ.ศ. 2543 แด่พระครูนันทพัฒนาภรณ์ วัดระกานันทิยาราม ตำบลนาดี พร้อมปัจจัยฉลองพัดยศ

9. ถวายตู้ใส่พัดยศ ชั้นเอก

วันที่ 1 มกราม พ.ศ. 2560 ถวายตู้ใส่พัดยศ ชั้นเอกแด่พระครูสุนทรปุญญภินันท์ เจ้าอาวาสวัดตำปูง เจ้าคณะตำบลแกใหญ่ ฝ่ายธรรมยุติ พร้อมด้วยปัจจัยเพื่อฉลอง

10. พ่อได้นำเป็นเจ้าภาพนำญาติ ถวายลูกนิมิตผูกพัทธสีมา 6 วัด 6 ทิศ ดังนี้ คือ

- หลุมที่ 1 พ.ศ. 2540 หลุมทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือ *"วัดระกานันทิยาราม"* มีเจ้าภาพ 3 ท่าน
- หลุมที่ 2 พ.ศ. 2547 หลุมกลางกลาง *"ที่วัดดอนวิเวก"* มีเจ้าภาพร่วมถวาย 10 ท่าน
- หลุมที่ 3 พ.ศ. 2549 หลุมทิศใต้ *"ที่วัดป่าอามฺอง"* มีเจ้าภาพร่วมถวาย 7 ท่าน
- หลุมที่ 4 พ.ศ. 2549 หลุมทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ *"ที่วัดหนองแขม"* อำเภอกระสัง จังหวัดบุรีรัมย์ มีเจ้าภาพร่วมถวาย 9 ท่าน
- หลุมที่ 5 พ.ศ. 2550 หลุมทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ *"ที่วัดสกายตาหงวน"* อำเภอกระสัง จังหวัดบุรีรัมย์ มีเจ้าภาพร่วมถวาย 10 ท่าน
- หลุมที่ 6 พ.ศ. 2551 หลุมทางทิศตะวันตก *"ที่วัดศาลาเย็น"* ตำบลตาถูก อำเภอเขวาสินรินทร์ มีเจ้าภาพร่วมถวาย 8 ท่าน

โดยเจ้าภาพทุกท่านได้รับมีดมีจารึกชื่อของตัวคนลงในใบมีดทุกหลุมเหมือนกันทุกวัด วัดละ 1 เล่ม เพื่อเป็นที่ระลึก 6 หลุม ได้รับมีดจารึกชื่อของตน 6 ใบ จึงเป็นที่ยินดีเบิกบานใจยิ่ง มีดก็จะทนอยู่ได้ชั่วลูกหลาน ตลอดไป

11. สร้างกุฏิ 3 หลัง ถวายวัด

- กุฏิหลังที่ 1 สร้างปี พ.ศ. 2545 สร้างกุฏิถวายวัดสุเขตตาราม ตำบลนาดี ขนาดความกว้าง 7 เมตร ยาว 8 เมตร แบ่งเป็นห้องพักได้ 2 ห้อง พื้นปูกระเบื้องสีน้ำทะเล ยกจากระดับดิน 50 เมตร หน้ารอบประตูเข้า 2 บาน สร้างอุทิศให้พ่อแก้ว แม่ทองสุข อุทธารัมย์
- กุฏิหลังที่ 2 สร้างปีพ.ศ. 2549

สร้างกุฏิถวายวัดโพรินทร์วิเวก ที่บ้านเขวาสินรินทร์ ถวายเพื่ออุทิศส่วนกุศลให้คุณพ่อแป้ง และแม่ออด ถือกล้า และอุทิศส่วนกุศลให้แก่ปู่ ย่า ตา ยาย ตลอดทั้งญาติพี่น้องที่ล่วงลับไปแล้ว ขนาดของกุฏิ เป็นตึก 2 ชั้น

- กุฏิหลังที่ 3 สร้างปีพ.ศ. 2559

สร้างกุฏิถวายวัดตำปูง ตำบลนาดี ขนาดของกุฏิความกว้าง 10 เมตร ความยาว 10 เมตร มีห้องน้ำ 1 ห้อง มีระเบียงด้านหน้า สร้างแบบตึกหน้าต่างกระจก 5 คู่ ทาสีไข่ สร้างถวายครั้งนี้ได้ใช้เป็นที่พักจำพรรษาของหลวงพ่อก่อนและตั้งใจจะอยู่ตลอดชีพ

12. ตั้งกองทุนการศึกษาและทำการมอบทุนการศึกษา ตั้งแต่ พ.ศ. 2537 ถึง พ.ศ. 2557 รวมเป็นเวลา 20 ปี

ลูกชายคือ ดิลก ถือกล้า เป็นผู้ดำริตั้งกองทุนนี้ เมื่อวันที่ 30 กันยายน พ.ศ. 2537 เพื่อเป็นที่ระลึกเป็นเกียรติประวัติแก่คุณพ่อดิเรก ถือกล้า ที่

เกษียณอายุราชการ และให้ชื่อกองทุนว่า *"ทุนการศึกษาดีเรก-ประนอม ถือกล้า"* โดยมีจุดหมายความประสงค์เดิม เพื่อช่วยเด็กนักเรียนที่เรียนดี มีความประพฤติเรียบร้อย ที่ขาดแคลนทุนทรัพย์ ในช่วงแรกตั้งใจว่าจะไม่รบกวนเงินจากท่านอื่น ๆ โดยตั้งใจมอบให้โรงเรียนในเขตตำบลนาดี 9 โรงเรียน โรงเรียนประถมศึกษา 8 โรง และโรงเรียนมัธยมศึกษา 1 โรง

สำหรับวิธีการมอบทุนการศึกษาในช่วง 4 ปีแรก พ.ศ. 2537 – 2540 กำหนดให้มีการสอบชิงทุน แต่เมื่อได้ปฏิบัติจริงแล้วเกิดปัญหาบางประการ เกี่ยวกับนักเรียน ผู้สอบได้มักเป็นเด็กนักเรียนที่เก่ง และฐานะดี คณะนั้นผู้ใหญ่เจริญ เนื้อแก้ว เป็นประธานกรรมการกองทุนการศึกษาและกรรมการ พร้อมด้วยกรรมการที่ปรึกษาคือท่านกำนันเอือก มีแก้ว กำนันตำบลนาดี เป็นกรรมการที่ปรึกษา ได้เสนอให้ยกเลิกการสอบชิงทุน และให้โรงเรียนต่าง ๆ ทั้ง 9 โรงเรียนได้พิจารณาเด็กมารับทุนตามความเหมาะสม

พ.ศ. 2541 ได้มีสมาชิกผู้มอบทุนการศึกษาเพิ่มขึ้น คณะกรรมการจึงเปลี่ยนชื่อกองทุนใหม่ จาก *"กองทุนการศึกษาดีเรก – ประนอม ถือกล้า"* มาเป็นชื่อ *"ทุนการศึกษาของสมาชิกกลุ่มกองทุนเพื่อการศึกษา ตำบลนาดี"* จุดมุ่งหมาย เพื่อช่วยเหลือนักเรียน เรียนดี มีความประพฤติเรียบร้อย ขาดแคลนทุนทรัพย์

ดำเนินการโดยคณะกรรมการมีผู้ใหญ่เจริญ เนื้อแก้ว เป็นประธานกลุ่มกองทุนและพ่อเป็นเลขาฯ กำนันเอือก มีแก้ว ประธานที่ปรึกษา เราบริหารกองทุนโดยไม่มีการเงินเก็บเพราะถึงเวลาสมาชิกผู้มอบทุนจะนำมามอบด้วยตนเอง ด้วยแสดงความจำนงค์จากศรัทธา ครั้งละ 300, 500, 1,000, 2,000, 3,000 มีสมาชิกมอบทุนร่วม 50 ทุน 50 ท่านต่อปี

นักเรียนที่รับทุนจำนวนนักเรียน 9 โรงเรียน โรงละ 5 คน ถึง 10 คน รวมทุกโรงเรียนได้รับทุน 30 คน ถึง 50 คนทุกปี

ตั้งแต่ปีการศึกษา 2537 ถึงการศึกษา 2557 เป็นเวลา 20 ปี อีกประการหนึ่ง เมื่อ พ.ศ. 2551 หลวงพ่ออุปสมบทแล้ว กองทุนการศึกษามอบให้นางสาวประกายมาศ ถือกล้า ลูกสาว ได้ดำเนินทำหน้าที่ดำเนินการมอบทุนการศึกษาแทน นางสาวประกายมาศ ถือกล้า ประสานงานติดต่อสมาชิกมอบทุนการศึกษาจากเพื่อนร่วมรุ่นนักศึกษาจากจุฬาลงกรณ์

มหาวิทยาลัย ที่ออกประกอบอาชีพแล้ว ส่งเงินมาร่วมมอบทุนการศึกษา เป็นเวลา 7 จาก พ.ศ. 2551 – ถึง พ.ศ. 2557

คณะกรรมการดำเนินการมอบทุนการศึกษา ประธานกรรมการ และประธานที่ปรึกษา พร้อมกับสมาชิกกลุ่มกองทุนเพื่อการศึกษาได้เห็นพ้องต้องกันว่าสมควรที่จะหยุดพักทำการมอบทุนก่อน เพราะได้ดำเนินการมาเป็นเวลาอันสมควร ตั้งแต่พ.ศ. 2537 ถึง พ.ศ. 2557 รวมเวลา 20 ปี สมาชิกกลุ่มการศึกษาที่มีศรัทธามอบทุนการศึกษามิได้หวังสิ่งใดตอบแทน นอกจากต้องการช่วยเหลือเด็กที่ขาดแคลนทุนทรัพย์เท่านั้น และมีจำนวนเด็กที่รับทุนไปแล้ว 600 คนในเวลา 20 ปี

สุดท้ายหลวงพ่อในนามผู้ประสานงานดำเนินการมอบทุนการศึกษาของตำบลนาดี ขออนุภาพแห่งคุณพระพุทธ ขออนุภาพแห่งคุณพระธรรม ขออนุภาพแห่งคุณพระสงฆ์ จงคุ้มครองกลุ่มสมาชิกที่มอบทุนการศึกษาตำบลนาดี ร่วมเวลา 20 ปี ให้มีความสุข ความเจริญ ด้วยจตุรพิธพรชัย มีอายุ วรรณะ สุขะ พละ ปฏิภาณ และธนาสารสมบัติ และให้ประกอบ ลาภ, ยศ, สุข, สรรเสริญ สติปัญญา ปฏิภาณ ทั้งอุปสรรคใด ๆ โรคภัยใด ๆ จงมลายสิ้นไป

13. ถวายปัจจัยสร้างวัตถุถาวรของศาสนา

ถวายปัจจัยทำบุญ ครั้งละ 10,000 บาทขึ้นไปตามรายการต่อไปนี้

พ.ศ. 2540	ถวายปัจจัยสร้างศาลาใหม่ วัดสุเขตตาราม ตำบลนาดี อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์
พ.ศ. 2554	ถวายปัจจัยสร้างกุฏิหลังใหม่ แทนกุฏิที่ไฟไหม้ ของวัดสุเขตตาราม

พ.ศ. 2556	ถวายปัจจัยร่วมสร้างโบสถ์ วัดเขาไม้หน้าวนาราม ต.บางพระ อ.ศรีราชา จ.ชลบุรี
พ.ศ. 2555	ถวายปัจจัยเพื่อร่วมซื้อที่ดินสร้างวัดเบาะอุ่น
พ.ศ. 2552	ถวายปัจจัยร่วมสร้างโบสถ์ วัดดำรงศิริวราราม จังหวัดสกลนคร
พ.ศ. 2549	ถวายปัจจัยสร้างเมรุ วัดบ้านนาดี ตำบลนาดี
พ.ศ. 2553	ถวายปัจจัยสร้างรั้วกำแพง 2 ด้าน วัดป่าสมใจธรรมาราม
พ.ศ. 2554	ถวายปัจจัยร่วมสร้างที่พักสำหรับผู้มาภาวนา วัดป่าสมาใจธรรมาราม
พ.ศ. 2556	ถวายปัจจัยสร้างมณฑป วัดตำปูงครั้งแรก จองเสา 1 ต้นร่วมกับญาติ คือ นางปราณี ดีดี อาจารย์วิไล ถนอมดี อาจารย์ ผ.อ. ทวีศักดิ์ บุญสด
พ.ศ. 2558	ถวายปัจจัยถมที่เพิ่มสร้างมณฑปวัดตำปูง
พ.ศ. 2559	ถวายปัจจัย ปูกระเบื้องโรงอาหารวัดตำปูง และ ปูกระเบื้องเรือนไทย วัดตำปูง
พ.ศ. 2560	ถวายซื้อที่ดินเพิ่มของวัดตำปูง
พ.ศ. 2561	ถวายปัจจัยเพื่อซื้อที่ดินพร้อมกับฉลองพัดยศชั้นเอกของเจ้าอาวาส

พ.ศ. 2561 ถวายชุดรับแขก 3 ชุด

พ.ศ. 2542 ถวายชุดรับแขก โซฟาหุ้มหนังสีขาว 1 ชุด ถวายสุเขตตาราม

พ.ศ. 2556 ถวายชุดรับแขกไม้ประดู่ 1 ชุด มีเจ้าภาพร่วมกันถวายวัดสุเขตตาราม หลวงพ่อดิเรก ผลปุญโย แม่ประนอม ถือกล้า อาจารย์วิไล – แม่เตย – ถนอมดี คุณวศิน มาลาทอง

พ.ศ. 2561 1 มกราคม 2561 ถวายชุดรับแขก ไม้ประดู่ 1 ชุด มีโต๊ะ 1 ตัว เก้าอี้ 4 ตัว และมีเก้าอี้ยาว 1 ตัว รวม 6 ตัว ถวายวัดตำปูง ใช้ประจำอยู่ในกุฎี หลวงพ่อดิเรก ผลปุญโญ ของตนเอง และ มีเจ้าภาพร่วมถวายด้วย อาจารย์วิไล ถนอมดี อาจารย์ทัศนีย์ เตชะชาติ อาจารย์ละมุล ใจกุศล ขอร่วมบุญด้วย

14. ให้ทานควาย 2 ตัว

พ.ศ. 2550 ให้ทานควายเนื่องในงานทอดกฐินครั้งที่ 2 ณ วัดสุเขตตาราม ให้ทานควายตัวเมีย 1 ตัว ตัวผู้ 1 ตัว รวม 2 ตัว แก่นายบรรพต อุนัยบัน เพื่อช่วยเหลือเขา เพราะฐานะของเขา กำลังทุกข์ยาก ลำบากมาก

พ.ศ. 2556 ได้ให้ทานวัวแม่ลูกแก่ ลูกพี่สาวแม่ฐานะยากจนมาก จึงได้สละช่วยเขาเพื่อเอาบุญ

พ.ศ. 2530 – ปัจจุบัน ได้ถวายข้าวสารหอมมะลิแก่วัดเหล่านี้สลับกันไปทุกปี วัดสุเขตตาราม วัดจุมพลสุทธาวาส วัดพรมสุรินทร์ วัดศาลาลอย วัดประทุนเมฆ วัดดอนวิเวก วัดกลางเมืองสุรินทร์ วัดกลางเหนือ วัดป่าสมใจ วัดประชาสามัคคี วัดโพธิ์รินทร์วิเวก วัดตำปูง วันเวฬุวันนาดี วัดจำปาวัดดำรงศิริวราราม โดยการถวายจะถวายเป็นข้าวสารครั้งละ 1 กระสอบ

15. การถวายปัจจัยอื่น ๆ

วันที่ 1 เมษายน พ.ศ. 2557 เป็นช่วงเวลาการทำบุญอายุครบ 80 ปี ได้ถวายปัจจัยพร้อมกับจีวรสักรัก จากอาโศการาม 9 ชุด ถวายแด่เจ้าคณะอำเภอเมือง, เจ้าคณะอำเภอจอมพระ พร้อมกับพระเถระ และเจ้าอาวาสรวม 9 รูป และถวายปัจจัย ถวายสบง 12 ชุด แด่พระภิกษุ สามเณรวัดตำปูง ได้สงเคราะห์ผ้าไหม 28 ผืน ผ้าถุงให้แก่ญาติ ที่มาร่วมทำบุญครบรอบ 80 ปีด้วย

วันที่ 3 มีนาคม พ.ศ. 2559 ได้สงเคราะห์ผ้าไหมแก่ญาติโยมจากชลบุรีที่มาส่ง จำนวน 16 ผืน ครั้งย้ายจากวัดเขาไม้หน้าวนารามมาจำพรรษาวัดตำปูง

บทสรุปสุดท้าย

สุดท้ายขอน้อมนำหัวใจพระธารณปริตร ที่ได้กล่าวไว้ว่า

ทิฏฐิลา ทัณฑิลา: *ใครคิดร้าย ขอให้พ่ายแพ้ไป หอก, ดาบ ปืนไฟอย่าแพ่วพาน*

มันติลา โรคิลา: *เวทมนต์ ศักดิ์สิทธิ์ เรืองฤทธิ์ กล้า, โรคา เบาคลาย หายผ่าน*

ชะระลา ทุพภิลา: *รอดพ้นโรคร้ายในจักรวาล เครื่องพันธนาการหลุดทันที*

เอเตนะ สัจจะวัชเชนะ: *ด้วยอำนาจแห่งสัจจะวาจานี้*

ขอความสุขสวัสดีแก่ท่านทั้งหลายที่ได้อานหนัง สือเล่มนี้แล้วได้นำไปปฏิบัติ ทุกท่านและทุกเมื่อเทอญ

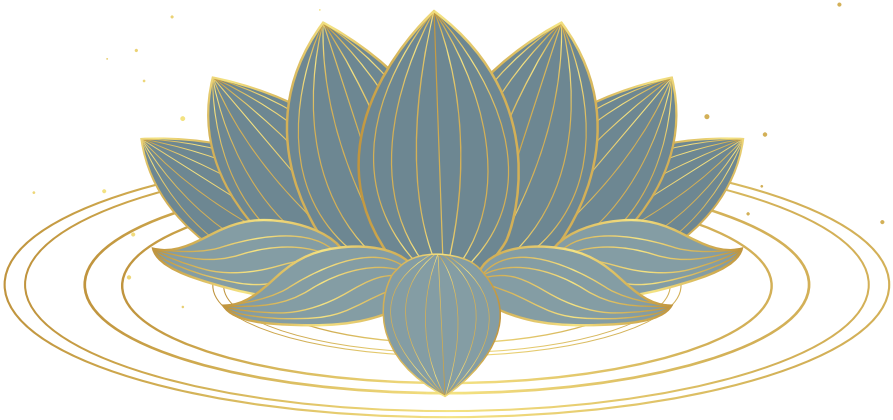

- หลวงพ่อดิเรก ผลปุญโญ -

ทิฏฐิลา ทัณฑิลา:

ใครคิดร้าย ขอให้พ่ายแพ้ไป หอก, ดาบ ปืนไฟอย่าแพ่วพาน

มันติลา โรคิลา:

เวทมนต์ ศักดิ์สิทธิ์ เรืองฤทธิ์ กล้า, โรคา เบาคลาย หายผ่าน

ชะระลา ทุพภิลา:

รอดพ้นโรคร้ายในจักรวาล เครื่องพันธนาการหลุดทันที

เอเตนะ สัจจะวัชเชนะ:

ด้วยอำนาจแห่งสัจจะวาจานี้